

H.C. Andersen i Norge og Sverige

#sdudk

andersen.sdu.dk

En undersøgelse af H.C. Andersens
kulturelle og litterære betydninger

H.C. Andersen i Norge og Sverige

En undersøgelse af H.C. Andersens kulturelle og litterære betydninger
i Norge og Sverige

H.C. Andersen Centret

Videnskabelig assistent Sara Bruun Jørgensen

Specialkonsulent Anne Høgedal

Forskningsansvarlig professor Lasse Horne Kjældgaard

Forside: "Bjerk i storm" af J.C. Dahl 1949

Rapport til H.C. Andersen Fonden, Odense, april 2022

Indhold

H.C. Andersen i Norge og Sverige	3
Teori og metode	3
Kulturbegreb og metode	4
H.C. Andersens blik på Norge og Sverige	7
Andersens rejser i Norge og Sverige	7
Værker inspireret af Norge og Sverige	10
Norge	10
Norden	14
Sverige	18
Norge og Sveriges blik på H.C. Andersen	21
H.C. Andersens kulturelle betydninger	22
Populærkultur	22
Dagblade og aviser	26
Kulturinstitutioner	29
H.C. Andersens litterære betydninger	32
Forskning i H.C. Andersen	33
Undervisning i H.C. Andersen	38
Opsummering: H.C. Andersens kulturelle og litterære betydninger	40
Befolkningens H.C. Andersen	41
Konkluderende bemærkninger	47
Kultur- og vidensturisme	47
Fokuspunkter:	49
Bibliografi	51

H.C. Andersen i Norge og Sverige

Den 1. marts 2021 indledte H.C. Andersen Centret ved Syddansk Universitet mappingprojektet **H.C. Andersen i Norge og Sverige**, som løb frem til den 31. december 2021. Projektet er finansieret af H.C. Andersen Fonden i Odense og rammesat gennem to af fondens hovedspor; *Ikonby og litterær kulturarv* samt *H.C. Andersen i verden*.

Gennem de seneste år har H.C. Andersen Centret, med velvillig støtte fra H.C. Andersen Fonden, gennemført fem vellykkede mappingprojekter i hhv. Kina, Rusland, Italien, Portugal og USA. Projekterne har med forskellige videnskabelige afsæt kortlagt og undersøgt H.C. Andersens betydninger i de respektive lande for at danne grundlag for en udvikling af kulturturismen med udspring i H.C. Andersen. Med afsæt i erfaringerne fra de fem eksisterende mappingprojekter har H.C. Andersen Centret udviklet et undersøgelsesdesign, der gør det muligt at udvinde ny viden ved at lave sammenligninger på tværs af eksisterende og fremtidige mappingprojekter. Det er med afsæt heri, at vi undersøger H.C. Andersen i Norge og Sverige.

Det overordnede sigte for projektet er at skabe overblik over hvorvidt og hvordan H.C. Andersen er til stede i Norge og Sverige, og herigennem undersøge eksisterende forestillinger og kulturelle betydninger, som tildeles Andersen og hans forfatterskab. Derudover er det hensigten, at projektets undersøgelser skal danne grundlag for nationale, såvel som internationale, formidlingssamarbejder samt videreudvikling af kulturturisme og kulturudveksling relateret til H.C. Andersen, og derigennem skabe et overblik over de personer og kapaciteter, der vil være nyttige i forbindelse med fremtidige forsknings-, turisme – og kulturudvekslingsprojekter. Med andre ord er intentionen ikke at finde frem til nye mulige forståelser af Andersen som historisk, biografisk person eller forfatter, men snarere at undersøge, hvad der er på spil, når Andersen værdilades og tildeles betydning i Norge og Sverige.

Teori og metode

Undersøgelsen er udført på et kulturvidenskabeligt grundlag og på baggrund af eksisterende forskning, som er foretaget i H.C. Andersen Centrets regi. Projektet afrapporteredes mundtligt for H.C. Andersen Fonden i Odense i december 2021 og formidles derudover i en faglig,

videnskabelig rapport, som er skrevet på baggrund af vores undersøgelser af H.C. Andersens kulturelle og litterære betydninger i Norge og Sverige. Rapporten er tilgængelig på H.C. Andersen Centrets hjemmeside <https://andersen.sdu.dk/publikationer/>

Kulturbegreb og metode

Lektor Anne Klara Bom, har i ph.d.-afhandlingen *Vores allesammens H.C. Andersen – Diskursteoretiske analyser af kulturfænomenet H.C. Andersen og dets aktuelle betydninger lokalt, nationalt og globalt* (2014) udviklet et teoretisk blik på Andersen, der gør det muligt at indkredse "hvad der er på spil, når H.C. Andersen tildeles betydning og værdi som kulturelt fænomen i forskellige kulturelle kontekster." (18). Analyserne i afhandlingen er bygget op omkring et kulturbegreb, der modsat mere statiske forståelser af kultur medfører en dynamisk forståelse af kultur som en scene, hvor ideologiske strukturer og kulturelle processer hænger sammen og gensidigt konstituerer hinanden. Individet er i den forstand ikke (udelukkende) et produkt af nogle samfundsmæssige strukturer. Det er i højere grad, som Bom skriver, konteksten, der er konstituerende for individets artikulationer og handlinger. Der foregår således en vekselvirkning mellem individet og konteksten, en forhandling, hvor fænomenet H.C. Andersen kontinuerligt tildeles betydninger. Præmissen er, at kulturelle processer kan sættes i forbindelse med det underliggende ideologiske grundlag, der formodes at motivere dem til at begynde med – antagelsen er, at det flygtige og prestigefyldte begreb *kultur* i sig selv bliver en kampplads for ideologiske strømninger, der forsøger at opnå kulturelt hegemoni (overherredømme) ved netop at definere sig selv som en kultur eller kulturbærere. I tilfældet "H.C. Andersen i Norge og Sverige" er dette interessant, fordi vi netop via de tilegnelser af Andersen, der er foregået i de to lande, vil danne os et billede af de kulturelle kontekster, der på den ene eller den anden måde har haft indflydelse på indlejringen af ham i norsk og svensk kultur.

Hvad der er særligt vigtigt i denne sammenhæng er, at disse kulturelle kontekster er multiple, flydende og selvmodsigende. Vi forventer derfor ikke at finde ind til dén norske og/eller svenske Andersen, hvis man med den forventning mener en logisk, sammenhængende, overordnede forestilling om Andersen og hans forfatterskab. **Vi forventer i højere grad at finde adskillelige Andersener, der tilsammen danner et fragmentarisk, komplekst og formentligt også selvmodsigende billede af, hvordan Andersen optræder i norsk og**

svensk kultur. Det er altså interessant for os at se på samspillet mellem H.C. Andersen, hans værker samt norsk og svensk kultur, idet vi ikke betragter nogen af delene som statiske eller hegemoniske. Det er ikke givet, hvad H.C. Andersen er, ligesom det ikke tages for givet, at der findes én norsk eller svensk kultur, der kan sættes i bestemt form og defineres som "kulturen i Norge/Sverige". På den baggrund formoder vi, at der i en undersøgelse af fænomenet H.C. Andersen i Norge og Sverige vil findes adskillelige divergerende forestillinger om, hvad både Andersen og norsk og svensk kultur er, og det er forhandlingsfeltet imellem disse, vi er interesserede i at kaste lys over. For at undersøge dette forhandlingsfelt anlægger vi et dobbelt blik: Andersens blik på Norge og Sverige samt Norge og Sveriges blik på Andersen. Det er altså ikke blot hensigten at danne os et billede af, hvad nordmænds og svenskeres reception af Andersen kan sige os om ham, men ligeså at undersøge Andersens reception af nordmænd og Norge samt svenskere og Sverige.

Undersøgelsesdesign:

Undersøgelsen af H.C. Andersen i Norge og Sverige bygger på følgende forskningsspørgsmål:

Hvad er der på spil, og hvordan kommer det til udtryk, når H.C. Andersens liv og forfatterskab tildeles mening og betydning i Norge og Sverige?

H.C. Andersens blik på Norge og Sverige

Andersens blik på Norge og Sverige undersøges gennem studier og læsning af Andersens værker, dagbogsnotater, brevvekslinger mellem Andersen og hans relationer i og med tilknytning til Norge og Sverige samt nordisk sekundærlitteratur, der beskæftiger sig med Andersen og de nordiske lande. Tematisk tager Andersens blik på Norge og Sverige afsæt i følgende nedslag:

- Andersens relationer i Norge og Sverige
- Andersens værker omhandlende Norge og Sverige
- Andersens rejser i Norge og Sverige

Norge og Sveriges blik på H.C. Andersen

Norge og Sveriges blik på Andersen undersøges gennem studier og læsning af relevante publikationer og sekundærlitteratur, der beskæftiger sig med Andersen i Norge og Sverige, samt interviews med forskere og andre der arbejder professionelt med Andersen i de nordiske lande. Dertil kommer kvantitative spørgeundersøgelser samt kvalitative fokusgruppeinterviews i både Norge og Sverige. Tematisk tager undersøgelsen af Norges og Sveriges blik på Andersen afsæt i følgende nedslag:

- Hvordan er Andersen genstand for analyse i Norge og Sverige? (forskning)
- På hvilke måder har Andersen inspireret nordisk børnelitteratur og eventyrtradition? (litteratur)
- Hvordan er Andersen kanoniseret i Norge og Sverige? (undervisning)
- På hvilke måder er Andersen til stede i den norske og svenske befolknings hverdagsliv? (værdiladning, funktion og historisk diskursiv indlejring)

H.C. Andersens blik på Norge og Sverige

Undersøgelsens første sigte er at gøre rede for H.C. Andersens blik på Norge og Sverige, hvor vi vil vise hvorledes Andersen tildelte Norge og Sverige, samt norsk og svensk kultur mening og betydning. I de følgende afsnit vil vi med afsæt i dagbøger, breve, forfatterskabet og sekundærlitteratur eksemplificere Andersens betragtninger og reception af de to lande. Andersen rejste i både Norge og Sverige og skrev endvidere en række værker inspireret af og relateret hertil, som vil blive introduceret sammen med et udvalg af de af hans mest betydningsfulde relationer, som knytter sig til norden.

Andersens rejser i Norge og Sverige

I løbet af sit lange liv rejste H.C. Andersen hele seks gange til Sverige i årene 1837-1865, og kun én gang til Norge i 1871. Som det fremgår af billedet nedenfor, kan man på Andersenwashere.dk se en kortlægning af Andersens rejsedestinationer i Norge og Sverige, som er generet med afsæt i hans dagbogsnoter.

Hvis man udfolder disse nåle, er det muligt at se datoer, årstal og stedsbenævnelse for, hvor Andersens har rejst og opholdt sig. Som kortlægningen tydeligt viser, er der mange destinationer i Sverige, mens der kun er tre destinationer i Norge. Nedenfor præsenteres to eksempler på, hvad Andersen har skrevet i sine dagbogsnotater på de udfoldede destinationer.

D. 14. juli 1849 besøgte Andersen Bjärka-Säby i Sverige, hvor han i sine dagbøger både gør sig notater om vejret og sin start på dagen, der først synes som en "forstyrrelse", hvorefter Andersen beskriver, at han er "sandseligt stemt". Derudover noterer han endvidere dagens begivenheder, som både består af et besøg hos Andersens vært Bernhard Von Beskov (1796-1868), men også et visit hos det svenske kongehus, som iflg. Andersen var vældig begejstret for hans værker:

Skylregn, vækket af Beskovs Tjener for at faae
Brev til Dues; evig Forstyrrelse denne Morgen. Sandseligt
stemt i en høi Grad +. Besøgt Beskov, Paraplyen knækket
i Blæst, koldt og vaadt Veir. — Klokken 3 til Dronningen,
der var Prindsessen, Kronprindsen, Prinds Gustav og Carl;
Kongen havde faaet Post, men han maatte fra den prosaiske
Forretning til Poesien, sagde han; jeg læste: Grantræet,
Stoppenaalen, den lille Pige med Svovlstikkerne og paa Forlangende:

Hørren. Kongen var meget opfyldt af den dybe
Poesi deri, sagde han; fortalte at han paa sin Reise til Norge
havde læst Grantræet. Jeg forærede Dronningen, den tydske
illustrerede Udgave af Eventyrene. Kronprindsen sagde at
han var i Grunden alvorlig og meest for det, men at man
jo i Selskabs Livet maatte være lystig, Prinds Gustav var
som en gammel Bekjendt. Alle tre Prindser trykkede min
Haand. Ved Taffelet sad jeg mellem Beskov og Grev *Hamilton*.
Talte med Overhofmesterinden Frøken *Anker*. — Kongen
indbød mig til sin Fødselsdag den 4 August, da skulde
Beskow være min Cicerone, sagde han. Hjerteligt og længe
talte han med mig.

Den 4. august 1871, er Andersen i Norge. En aldrende Andersen ankommer til Norges
hovedstad Christiania, og her beskriver han, hvorledes den norske forfatter Bjørnstjerne
Bjørnson tager imod ham på banegården, hvorefter turen går til Bjørnsons hjem:

Klokken blev syv da vi naaede Christiania. Bjørnson
var paa Banegaarden, han havde først idag faaet mit Brev
og foretrukket at vælge for mig Hotel Victoria, han bad
mig strax kjøre ud med sig til sit og tilbringe Aftenen, jeg
bad ham være fri da jeg var træt, han syntes misstemt der
ved, da hans Kone og nogle Damer ventede mig i hans Hjem,
jeg lovede da at komme en halv Time og vi kjørte gennem
en Deel af Byen forbi Slottet og Havnen. Langt ude, paa et
smukt Landsted boede Bjørnson, hans lille Dreng stod i Porten
og svingede Lommetørklædet; Fru Bjørnson løb mig glad
imøde, der var mellem Damerne en Søster til Velhaven og
Digteren Lies Kone. Stuerne vare venlige. Holbergs og Bjørnsons
Buster saae jeg der; Blomster og Billeder; Udsigt over
Fjorden. Kjørte hjem og spiiste godt tillavet Fisk og drak
udmærket bayrisk Øl, men mit Værelse ikke venligt og Lagnerne
noget klamme.

Som det også fremgår afslutningsvist i ovenstående dagbogsnotat, så beskriver Andersen både
sine iagttagelser og sanselige oplevelser. Han har det godt i Norge, som han finder smuk, og
bliver taget vel mod af Bjørnson og hans familie. Samtidig så beskriver Andersen også de
mindre positive ting, som fx hans utilfredshed over værelset og de klamme lagner på det hotel,
som Bjørnson har booket til ham. Ovenstående er et eksempel på de mange forskellige noter,

Andersen generelt gjorde sig i sine dagbøger, og som med fordel kan forfølges, foldes ud og nærstuderes, hvis man vil træde i Andersens fodspor jf. kortlægningen af rejsedestinationerne.

Værker inspireret af Norge og Sverige

H.C. Andersen skrev en hel del værker relateret til og inspireret af Norge, Sverige og Norden. I det følgende præsenteres værkerne og eksemplificeres gennem beskrivelser af deres historiske og relationelle kontekst.

Norge

I digtet "Norge" fra 1872 beskriver en aldrende Andersen det tidligere broderland i rigsfællesskabet, som et Sagaland med skønhed og væld. Der er en hjemlighed på spil i digtet, som Andersen henviser til gentagende gange gennem beskrivelser af modersmålet - dansk.

Norge, du Sagaland! Din Skjønhed og Vælde
Fylder mig ganske!
Svulmende fosser, skovgroede Fjelde,
Sproget det danske!
Luften saa frisk, saa krydret af Birken,
Hjertet løfter sig her som i Kirken.
Borte fra Danmark er jeg dog hjemme,
Hører mit Modersmaal, Hjemlandets Stemme.

Uddrag fra digtet "Norge"

Andersen har i digtet fokus på skønheden, naturen og menneskene. I tredje vers fremhæver Andersen nogle af sine norske bekendtskaber, herunder landskabsmaleren J.C. Dahl (1788-1857), hvis malerier Andersen allerede blev introduceret for i sine ungdomsår. Andersen havde således en oplevelse af, at han allerede kendte Norge gennem disse malerier. Det var blandt andet "Bjerk i Storm" (1849), som Dahl viser Andersen i Dresden på en rejse til Harzen i 1831. Andersen var meget begejstret for Dahl, og skriver i sine dagbøger om deres afsked, hvor Dahl giver Andersen en skitse i olie og kysser ham farvel, og Andersens noterer "Jeg holder ret meget af ham" (dagbøgerne 1825/1834:105).

"Bjerk i storm" af J.C. Dahl 1949

Sydens sol og varme trak mere i Andersen som rejsedestination, men om at rejse til Norge sagde han "[måske] i morgen, men man veed jo aldrig, hvad Morgendagen kan bringe" (dagbøgerne 1871/1872: 395).

Andersen nævner også violinisten Ole Bull (1810-1880) i sit digt om Norge, hvis "liv var mindst lige så eventyrligt som Andersens, og det var måske ikke helt tilfældigt, at H.C. Andersen straks følte sig på bølgelængde med Bull, da de mødtes i 1838." (Dreyer 2011:1). Efter Andersen for første gang hørte Bull spille i Det Kongelige Teater d. 4. november 1838, skriver han straks til veninden Henriette Hanck, at "Han begyndte med en Allegro maestoso, der var noget fuldendt i den Kunst, man stormede med Bifald, men jeg var kold; da begyndte hans Violin at græde, som et Barn kan det, det var et sønderknuust Hjerte der hulkede, da kom Vandet mig i Øinene, jeg var hans Beundrer og vil altid blive det" (brevdatabasen).

I digtet nævner Andersen også landskabsmaleren Thomas Fearnley (1802-1846) og kunstmaleren Adolph Tidemand (1814-1876). Sidstnævnte beskriver Andersen desuden i et brev til Edvard Collin d. 8. april 1863 som "den elskværdigste Nordmand jeg endnu har mødt" (Brevdatabasen). Der hersker ingen tvivl om, at Andersen i sit digt hylder Norge, men også en udvalgt skare af samtidige norske kunsterne. Men denne kærlighed til nordmændene var ikke givet- tværtimod, så voksede Andersen op i en tid, hvor den dominerende opfattelse var, at nordmænd var et ukultiveret folk, som ikke havde deres egen kultur- og litteraturhistorie grundet rigsfællesskabet med Danmark frem til 1814. København fungerede på daværende tidspunkt som et Nordens Athen, hvor kunstnere, forfattere og nobiliteter samlede sig, og i Christiania (Oslo) havde den danske litterære guldalder sat aftryk: det var danske forestillinger som blev sat op på teatrene og dansk litteratur, som blev dyrket og læst. Men i midten af 1800-tallet skete der et skift. Den litterære situation i Norden forandrede sig betragteligt og norsk åndsliv var i fuld gang med at gøre sig uafhængig af det danske: "sproget, teatret og poesien i Norge skulde være norsk" (Bull 1945). Det var omtrent på samme tidspunkt, at Andersens blik på nordmændene for alvor begyndte at forandre sig. Indtil da var Andersens opfattelse af nordmændene præget af sit møde med den norsk fødte skolelærer C.F. Welhaven, som underviste på Odense Fattigskole. I "Mit Livs Eventyr" (1855) skriver Andersen, at Welhaven "sikkert [er] et ædelt Menneske, men af en heftig Natur og slet ikke lykkelig". Welhavens natur skræmte Andersen og i et forord til "Elverhøj og Laserne" (1945) skriver den norske litteraturhistoriker Francis Bull (1887-1974) hvordan Welhavens karakter har gjort Andersen (1945:6):

"bestandig engstelig og utrygg. Og på sine utenlandsreiser i ungdommen møtte han noen temperamentsfulle norske kunstnere som vakte lignende følelser i hans sårbare sinn: violinisten Ole Bull og maleren J.C. Dahl og Thomas Fearnley. Han satte pris på dem alle tre, men han var alltid redd for deres plutselige infall og brå stemningsutbrudd; han kjente deres vesen som udansk og fremmed, og de kunde nok si ham meget som var behagelig, men også meget som ikke var behagelig å høre."

Meget er der skrevet om H.C. Andersens til tider anspændte forhold til nordmændene, og overordnet tegner der sig et billede af, at H.C. Andersens blik på nordmændene indtil 1860'erne primært var forbundet med fornærmelser og angst. Men i takt med at Andersen møder

nordmænd gennem de skandinaviske kunstnerkollektiver rundt omkring i Europa og får et mere nuanceret blik på folkene fra det tidligere danske broderland, synes angsten at blive mindre og fascinationen større. Andersen mødte blandt andet den førnævnte norske forfatter Bjørnstjerne Bjørnson (1832-1910), som blev den person, der lykkedes med at få Andersen til Norge i 1871. Bjørnson opholdt sig en del i København og var allerede meget omtalt i de danske kunstnerkredse, da han første gang besøgte København 1856-57. Men det varede længe før Andersen læste noget af Bjørnson. Andersen var på dette tidspunkt en af de få levende guldalderdigtere, som stadig havde sin poetiske skaberkraft i behold (Bull 1945). Det var derfor ikke forventeligt, at han skulle henrykkes over de nye norske digtere, og når Andersen hørte anti-Bjørnsonianere skildre Bjørnson som nationalt og personligt selvoptaget, blev det en bekræftelse af hans tidligere forestillinger om, hvordan de fleste nordmænd var (Bull 1945). Andersen dedikerede dog alligevel sit eventyr "Isjomfruen" (1861) til Bjørnson med følgende forord:

Digteren
Bjørnstjerne-Bjørnson
Du Norges Træ med Frugt og Blomst og Knop,
Tak for hvad om dit Hjem af Dig jeg lærte!
I Rom, hvor Minders Storhed rulle op,
Der fik jeg Indblik i dit Digter-Hjerte;
Du blev mig kjær, derfor jeg Dig har bragt,
Hvad Mødets Aar har i min Lyre lagt.

Andersen skrev i 1845 det første eventyr "Elverhøj" som er inspireret af Norge og nordmænd. Det er en fortælling om en stor fest i en elverhøj, hvor elverkongen inviterer den norske troldgubben fra Dovrefjeld til et mægtigt gilde, da han ønsker at få sine smukke døtre gift. Men fremstillingen af nordmænd i eventyret synes præget af den samtidige manglende sympati, ligesom det fx gør sig gældende i et senere eventyr "Laserne" fra 1859, der er et eventyr om en dansk og en norsk las, der ligger op ad hinanden på en klædefabrik. De to laser taler sammen, hvor den norske indleder: "Jeg er norsk! Og når jeg siger, at jeg er norsk, saa tror jeg at have sagt nok! Jeg er fast i Travlerne, som Urfjeldene i gamle Norge, Landet, der har en constitution, som det frie Amerika! Det kildrer mig i Trevlerne at tænke hvad jeg er og lade Tanken malmklinge i Granit-Ord!". Den danske las svarer efterfølgende: "Men vi har Literatur (...) Forstaar De hvad det er?". En ringeagt for nordmænd og deres manglende litterære dannelse

kommer stærk til udtryk i dette eventyr og afspejler den førnævnte samtidige opfattelse af nordmændene.

Illustration af H.C. Andersens eventyr "Elverhøj" (1845) udført af tegneren Vilhelm Pedersen.

Af andre værker, der er inspireret af eller relaterer sig til Norge kan nævnes romanen "Kun en spillemand" (1837), men også eventyrene og historierne "En historie fra klitterne" (1859) og "Gudfaders billedbog" (1868) samt rejseskildringen "Et blad skrevet i Norge" (1949).

Norden

Mere overordnet skrev H.C. Andersen også en række værker inspireret af nordiske fænomener, som fx "nordenvinden". Det ser vi et eksempel på i eventyret "Ved det yderste hav" (1854), som er inspireret af den norske geolog og opdagelsesrejsende Baltazar M. Keilhau (1797-1858), der i "Reise i Öst- og Vest-Finmarken samt til Beeren-Eiland og Spitsbergen, i Aarene 1827 og 1828" skildrede nordenvinden ved Beeren Eiland, Bjørnø, der ligger nord for Nordkap.

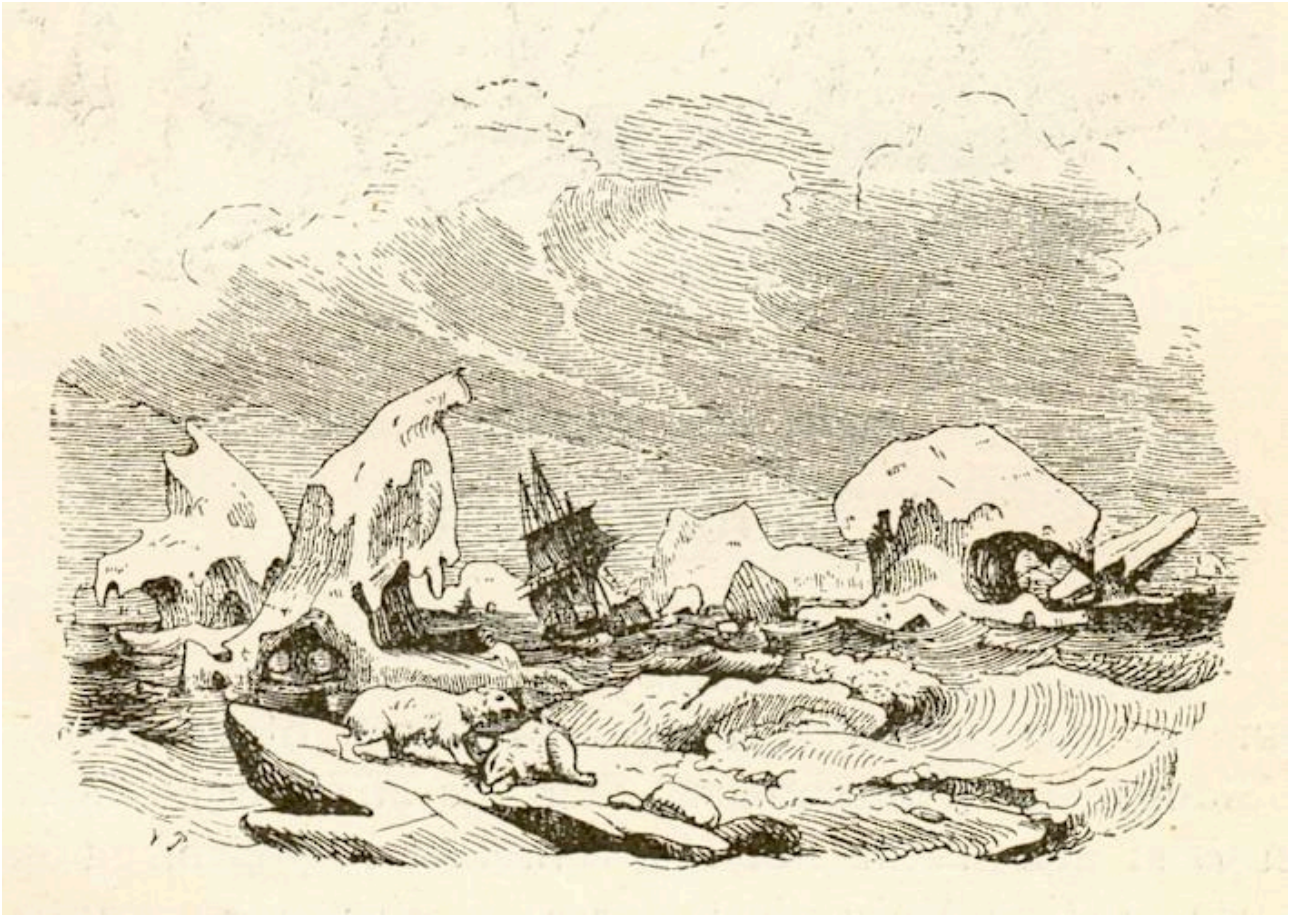
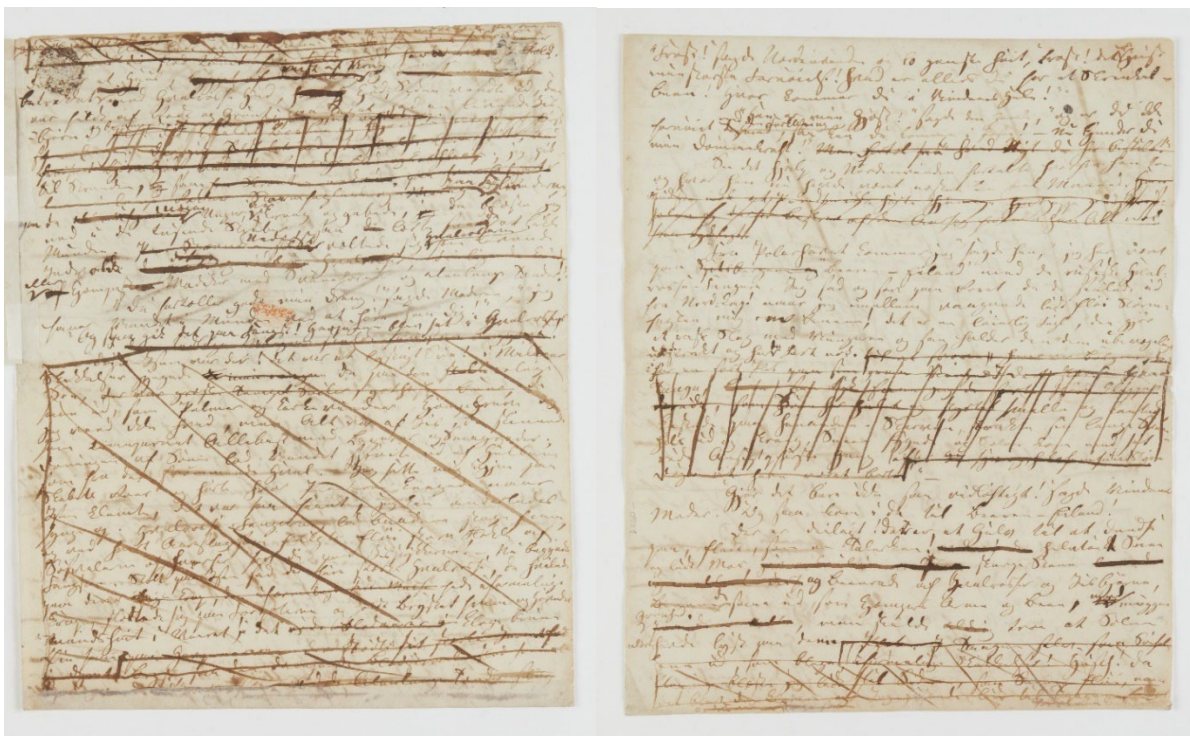

Illustration til "Ved det yderste hav" af Vilhelm Pedersen

Beskrivelserne af nordenvinden hos Andersen går igen i det nordisk inspirerede eventyr "Paradisets have" (1839). I arbejdet med tilblivelseshistorien til eventyret har forskere ved H.C. Andersen Centret fundet talrige eksempler på, hvorledes Andersen i de første manuskriptversioner tilnærmelsesvis kopierer Keilhaus' beskrivelser af nordenvinden én til én. Disse beskrivelser bliver dog tilpasset og reduceret betragteligt i det endelige manuskript, men ophavet er tydeligt. I nedenstående ses eksempler på de mange overstregninger som Andersen har gjort i manuskriptet til "Paradisets have", hvor Keilhaus' beskrivelser af nordenvinden bliver streget over, i takt med at Andersen selv formulerer nye sætninger inspireret heraf.

Manuskripter til "Paradisets have"

I det endelige manuskript til eventyret indleder Andersens sin beskrivelse af nordenvinden således:

Det var Nordenvinden, som traadte ind med en isnende Kulde, store Hagl hoppede hen ad Gulvet, og Sneeflokkene fygede rundt om. Han var klædt i Bjørneskins Buxer og Trøie; en Hætte af Sælhundeskind gik ned over Ørene; lange Iistapper hang ham ved Skjæget, og det ene Hagl efter det andet gled ham ned fra Trøie-Kraven.

"Gaae ikke strax til Ilden!" sagde Prindsen. "De kan saa let faae Frost i Ansigtet og Hænderne!"

"Frost!" sagde Nordenvinden og lo ganske høit. "Frost! det er just min største Fornøielse! Hvad er ellers Du for et Skrinkelbeen! Hvor kommer du i Vindenes Hule!"

"Han er min Gjest!" sagde den Gamle, "og er du ikke fornøiet med den Forklaring, saa kan du komme i Posen! - Nu kjender du min Dømmekraft!"

See det hjalp, og Nordenvinden fortalte hvorfra han kom, og hvor han nu havde været næsten en heel Maaned.

"Fra Polarhavet kommer jeg," sagde han, "jeg har været paa "Beeren-Eiland" med de russiske Hvalrosse-Fangere. Jeg sad og sov paa Roret, da de seilede ud fra Nordkap! naar jeg imellem vaagnede lidt, fløi Stormfuglen mig om Benene! det er en løierlig Fugl, den gjør et rask Slag med Vingerne og saa holder den dem ubevægelig udstrakt og har da Fart nok."

"Gjør det bare ikke saa vidtløftigt!" sagde Vindenes Moder. "Og saa kom du da til Beeren-Eiland!"

Eventyret trækker desuden på referencer fra eventyrdramaet "Lyksalighedens Ø" af den svenske forfatter P.D.A. Atterbom (Hermansson 2010), og havde i sine tidlige versioner også samme titel.

Af andre værker, som Andersen skrev, der relaterer sig til norden er "Snedronningen" (1845), hvor der findes referencer til naturen i både Lapland og Finmarken. Men også digtet "Jeg er en Skandinav" (1839), der er en hyldest til det skandinaviske fællesskab:

Vi er eet Folk, vi kaldes Skandinaver,
I trende Riger er vor Hjemstavn deelt;
Men mellem Nutids store Himmel-Gaver
Er den: vort Hjerte voxer til et Heelt!
Lad være glemt, hvis os en Uret skete;
Tidsaanden, som en luttret Margarethe,
Forener os, den trefold Kraft forlener,
Selv Sproget os forener.
Paa Fjeld, i Skov og ved det natblaa Hav,
Jeg jubler höit: *jeg er en Skandinav!*

Uddrag fra "Jeg er en Skandinav"

Et af de helt store værker, som Andersen producerede med relation til norden er "Andersens store skærmbret" (1874), der består af fire sammenhængslede paneler, der hver er dekoreret på begge sider med et utal af udklippede, sammenstykkede billeder, der sammenlagt udgør godt 6 m². Andersen-forsker Ejnar Stig Askgård skriver i årgangsbogen *Odense Bys Museer* 2020, at det dekorerede skærmbret er "det største billedkunstneriske værk, H.C. Andersen har lavet" (Askgård 2020). Samtidig hører det også til blandt de allersidste billedkunstneriske værker, som Andersen har produceret. I 1872 blev Andersen syg, og han mærkede alvoren: "Det bliver min Død fornemmer jeg, og jeg er slet ikke beredt paa den" (dagbogsnotat d. 7. november 1872). Askgård beskriver hvorledes Andersen pludseligt svækkedes og med det også hans hidtil så høje aktivitetsniveau. "Med sygdommen ændredes Andersens sociale tilværelse sig. Den bandt ham i høj grad til hjem og seng, og i denne ændrede situation ophørte også forfattervirksomheden. Kun en håndfuld digte, brevuddrag m.m. udkom på tryk i tiden efter sygdommens udbrud. H.C. Andersen havde mistet sine poetiske kræfter." (Askgård 2020). Andersen gik dog ikke kreativt i stå og beskriver i et brev til veninden Anna Raasløf, at "Aanden er frisk og flink" (brevdatabasen 12. januar 1874), hvorfor han i stedet kastede han

sig over produktionen af "Andersens store skærmbret" (1874), som tog ham hele fem måneder at udarbejde.

Det store skærmbret (1874) af H.C. Andersen

Decoupagerne på den store skærm har en rækkefølge begyndende med "Aarstiderne" og "det nye Theater" – herefter "Danmark" og "Norge og Sverrig". Det videre arbejde har bestået i at dekorere skærmens modsatte side, hvor rækkefølgen er "Tyskland", "Frankrig", "England" og til sidst en decoupage med orientalske motiver. I den norsk/svenske decoupage har Jean-Baptiste Bernadotte, også kendt som Kong Carl I af Sverige, en central placering. Fra ham modtog H.C. Andersen sin første hædersbevisning, den svenske fortjenstmedalje i guld, i 1843.

Sverige

Til forskel fra Norge, herskede der en anderledes forestilling og reception af Sverige og svensk kultur i Andersens samtid. Dette skyldes blandt andet Sveriges lange kultur- og litteraturhistorie, som i Andersens øjne fik svenskerne til at fremstå som et kultiveret folk.

Når det kommer til værker inspireret af Sverige, er det ikke til at komme uden om hvad nogle vil betegne som Andersens største rejseskildring "I Sverrig" (1851), som er skrevet på baggrund af en rundrejse i Sverige i 1849. Det var planen, at Andersen skulle til Italien og Grækenland, men grundet de Slesvigske krige, opfordrede den svenske forfatterinde Frederika Bremer, Andersen til at rejse til Sverige i stedet. Andersen mødte Bremer på en tidligere rejse på kanaldamperen fra Göteborg til Stockholm. Bremer gæstede København i 1849, hvor hun tilbød Andersen at hjælpe med at planlægge en rundrejse i Sverige. Og på samme måde som Andersen bistod hende, under hendes besøg i København, bistod hun ham med forbindelser til folk i Sverige. Baggrunden for "I Sverrig" er en tre måneder lang rejse gennem Sverige fra "Trollhättan i vest over Vänern, ad det moderne tekniske vidunder Göta-kanalen til Vättern og videre af kanalen til skærgården ved Østersøen og hovedstaden, til Uppsala, de gamle grubebyer Sala, Falun, Dannemora, og Leksand ved Siljan-øen og Dalarne." Jensen 1993:162). Under sit lange besøg rejste Andersen i al offentlighed, som den berømmethed han nu var. Det stod i avisen, at Andersen var i Sverige hos den danske gesandt i Stockholm. Derudover var Andersen ikke bare i audiens hos Kong Oscar, men også til middag hos og med som gæst til kongens fødselsdag.

Andersen selv beskriver i "Mit Livs Eventyr", at "I Sverrig" er det hidtil mest gennemarbejdede i forfatterskabet (Andersen 1852:104 i Jensen 1993). Fra første anslag fremstår rejseskildringen endvidere som en hyldest til den tidligere svenske arvefjende gennem de smukke beskrivelser af den svenske natur:

Det er deiligt Foraar; Fuglene synge, - Du forstaaer ikke deres Sang? Saa hør den da i fri Oversættelse.

»Sæt Dig paa min Ryg!« siger Storken, vore grønne Øers hellige Fugl, »jeg bærer Dig over Sundet. Sverrig har ogsaa friske duftende Bøgeskove, grønne Enge og Kornmarker; i Skaane, ved de blomstrende Æbletræer bag Bondens Huus, vil Du troe, Du endnu er i Danmark!«

»Flyv med mig«, siger Svalen, »jeg flyver over Hallands Aas, hvor Bøgeskoven slipper, jeg flyver høiere mod Nord end Storken. Du skal see Muldjorden gaae over i Klippegrund, see venlige Byer, gamle Kirker og Gaarde, hvor der er hyggeligt og godt, hvor Familien staaer i Kreds omkring Bordet og siger deres Bøn, hvor den mindste af Børnene læser for, og Morgen og Aften synges en Psalme; jeg har hørt det, jeg har seet det, som Lille, fra min Rede under Taget.«

»Kom med! kom med!« skriger den urolige Maage og flyver i ventende Kredse. »Kom med til Skjærgaardene, hvor tusindviis Klippe-Øer med Fyr og Gran ligge som Blomsterbede langs Kysten, Fiskerne drage der de fyldte Net!«

Uddrag fra "I Sverrig"

Bogen sætter ifølge den danske litteraturkritiker Jørgen Bonde Jensen (1937-) forholdet mellem tro og videnskab i centrum, som det blandt andet ses i bogens epilog "Poesiens Californien", hvor Andersen skriver "Vor tid er Opdagelsernes Tid – ogsaa Poesien har sit nye Californien." (Andersen 2003:133). Litteraturhistoriker Mogens Brøndsted (1918-2006) lavede i 1967 en analyse af "Poesiens Californien" i tidsskriftet *Danske Studier*, som ifølge den danske Andersen-forsker Erik Dal (1968) opklarer den ellers subtile og komplekse karakter i teksten. Brøndsted beskriver, hvorledes epilogen fuldfører den ringformede komposition i bogen, hvor begyndelseskapitlerne beskriver teknikkens sejr og digtningens opståen af kundskaben, som bliver forenet i kapitlet om "Poesiens Californien" "[...] hvor mødet med det teknificerede og industrielle Sverige resulterer i et nyt program for den rejsende poet [H.C. Andersen]. Det anskueliggørende billede tages fra den ny verden Amerika, hvor de kaliforniske guldårer fornylig var opdaget: Poesiens Californien er nutidens videnskabelige opdagelser, menneskeåndens indtrængen i naturens løndomme. Ved at inspireres heraf kan det Skønne så at sige indgå kemisk forbindelse med det Sande (Brøndsted 1967:33)". Det er netop forbindelsen mellem datidens videnskabelige opdagelser og menneskeåndens indtrængen i naturen, som fascinerer og inspirerer Andersen, hvilket "Poesiens Californien" bliver et udtryk for i flere værker. Dette så vi blandt andet i vores tidligere undersøgelser af H.C. Andersen i USA (Jørgensen 2021), hvor "Poesiens Californien" går igen som udtryk og tema i en række værker omhandlende Amerika: fx "Det nye Aarhundredes Musa" (1861) og "Om Aartusinder" (1853).

Andersen skrev også "Nattergalen" (1843), som ifølge Askgaard (2012) er inspireret af "mødet med og oplevelsen af Jenny Lind [der] som ånd og væsen spiller en rolle". Andersen mødte den unge svenske sopran Jenny Lind (1820-1887) – også kaldet det svenske nattergal – i 1840, hvor hun var med sin far på turne i de svenske provinser. Efter en optræden i Malmø tog hun og faderen til København for at se storbyen, og her boede hun et par dage i midten af juli måned på Hotel du Nord, hvor også H.C. Andersen boede. Tre år senere møder Andersen igen Lind hos balletmesteren August Bournonville (1805-1879), hvor han for alvor taber sit hjerte til hende. Det forbliver en uigengældt kærlighedsaffære fra Andersens side, som han dog finder inspiration i og skriver "Nattergalen".

Der findes også referencer til Sverige i "Billedbog uden Billeder" (1839). Andersen selv beskriver i et brev til Henriette Hanck "Jeg har i Gaar skrevet en Arabesk (...) den vil vist behage

Dem; den ligner – ja den ligner den danske Digter Andersen, det er Maanen, der hver Aften fortæller en Begivenhed for en fattig Knøs paa hans Tagkammer; det kunde blive en „Tusind og een Nat“, om jeg vilde“. Bogen var 15 år undervejs og består i sin endelige redaktion af en rammeberetning, hvori en ung mand fortæller om, hvorledes månen aflægger ham besøg på hans tagkammer (Kofoed 1982). Bogen er inddelt i aftener, og i afsnittet ”Sjette Aften” fortæller månen om, hvorledes den har været i Uppsala og ”[...] saae ned paa den store Slette med det fattige Græs, de forkuede Marker. Jeg speilede mig i Fyris-Aa, imens Dampskibet skræmmede Fiskene ind imellem Sivene.” (1839).

Ovenstående viser hvorledes Norge og Sverige, og Norden i det hele taget, har inspireret Andersen på forskellig vis igennem hans liv og i hans kunstneriske virke, hvilket har resulteret i en lang række værker bestående af eventyr, historier, digte, en roman, rejseskildringer og et skærmbret. Andersens blik på Norge og Sverige synes til tider dikotomisk, hvor den unge Andersen er ræd for nordmænd og deres heftige natur, ja, så finder han, at svenskere er et kultiveret folk beriget af deres lange kultur- og litteraturhistorie, som han både beundrer, forelsker sig i og hædres af. Hvor den ældre Andersens synes at lade paraderne og dermed også angsten falde til fordel for sine norske bekendtskaber. Der, hvor der ser ud til at være en lighed er i Andersens konstante fascination af den norske og svenske natur, som han gentagende gange beskriver og refererer til i sine værker.

Vi har nu afsluttet rapportens første del ”H.C. Andersens blik på Norge og Sverige”, og vil i det følgende bevæge os videre til ”Norge og Sveriges blik på H.C. Andersen”. I denne del af undersøgelsen har vi særligt fokus på, hvorledes der kan identificeres forbindelser mellem de kulturelle og litterære betydninger, som Andersen tildeles i Norge og Sverige, samt befolkningernes reception af Andersen.

Norge og Sveriges blik på H.C. Andersen

I dette afsnit præsenteres resultaterne fra undersøgelsen af Norge og Sveriges blik på H.C. Andersen. Undersøgelsen er baseret på en række nedslag, der knytter sig til de officielle og institutionaliserede versioner af Andersen, der optræder i norsk og svensk kultur, samt nedslag der knytter sig til den norske og svenske befolknings receptioner af Andersen.

I det følgende udfoldes tre nedslag; "H.C. Andersens kulturelle betydninger", "H.C. Andersens litterære betydninger og "Befolkningens H.C. Andersen". Da en del af projektets sigte er at skabe et netværk af forskere og folk, der arbejder professionelt med Andersen, er undersøgelsen i høj grad baseret på studier og interviews med nøglepersoner samt danske, norske og svenske forskere indenfor skandinaviske studier i Andersen; professor Elisabeth Oxfeldt ved Nordiske Studier på Universitet i Oslo, lektor Lise Horneman Hansen ved Nordisk Sprog på Uppsala Universitet, lektor Ola Nordenfors ved Nordisk Sprog på Uppsala Universitet samt Professor Gunilla Hermansson ved Litteratur, Idehistorie og Religion på Göteborg Universitet.

H.C. Andersens kulturelle betydninger

Hver gang H.C. Andersen sættes i spil i en kulturel eller national kontekst, er der noget lokalt på spil, hvor receptionen af hans værker afspejler de kulturelle, sociale og politiske betydninger og værdier som tildeles Andersen og hans forfatterskab. I dette afsnit præsenteres en række eksempler på hvorledes Andersen tildeles forskellige kulturelle betydninger i Norge og Sverige. Nedenstående tager afsæt i hvorledes Andersen cirkulerer i norsk og svensk populærkultur, omtales i norske og svenske dagblade og aviser, og formidles ved norske og svenske kulturinstitutioner.

Populærkultur

H.C. Andersen cirkulerer på forskellig vis i populærkulturen i Norge og Sverige. Vi forstår i denne forbindelse populærkultur som en fællesbetegnelse for kulturelle genrer, udtryk og områder, der har vid udbredelse og stor popularitet.

Et eksempel herpå i Norge finder vi i norsk tv. Siden 1970'erne har den norske skuespiller Per Aabel (1902-1999) fx læst "Den lille pige med svovlstikkerne" højt på norsk tv hvert år til jul.

Billeder af Per Aabel der læser H.C. Andersen 1977, NRK: <https://tv.nrk.no/serie/per-aabel-leser-eventyr-av-h-c-andersen/1977/FUHA22004776/avspiller>

Optagelsen er fra Centralteatret i Oslo i 1977, hvor Aabel desuden læste "Det utroligste", "Børnesnak", "Tekanden", "Laserne", "Det er ganske vist!" og "Tunge timer" i første akt, og "Toppen og bolden", "Sommerfuglen" og "Elverhøj" i anden akt. Optagelserne er tilgængelige på NRK's hjemmeside, hvor alle højtlesningerne kan genses. Aabel præsenterer værkerne med deres danske og efterfølgende norske titler på bokmål. Ovenstående liste af værker adskiller sig væsentligt fra andre værkemæssige grundstammer, vi har set cirkulere i populærkulturelle sammenhænge fx i Italien, Portugal og USA, som typisk består af fire til fem af de mest kendte eventyr. I tilfældet med Aabels højtlesning er der i stedet tale om en blanding af både kendte og mindre kendte digte og eventyr på spil. Aabel fremhæver især de af værkerne, som omhandler Norge og nordmænd, som fx "Laserne" og skaber et *dem og os* i sin præsentation af eventyret, hvor han refererer til Andersens mindre flatterende fremstilling af nordmænd, og kommer med eksempler på de kulturelle forskelle mellem danskere og nordmænd generelt. Aabel fremstiller desuden Andersen som en forsigtig og angst mand, der mislykkedes i kærlighed, og laver gennem hele oplæsningen referencer til den biografiske Andersen i takt med, at han præsenterer de forskellige værker.

Andersens forfatterskab er til stede og repræsenteret i både norsk og svensk film og tv. I Norge synes der alligevel at være et større fokus på forfatteren og mennesket Andersen, og de relationer, som han havde i Norge, når man søger på NRK og Medietilsynet, der er de to store mediedatabaser i Norge. Det er eksempelvis interviews med den norske præst Christian Svanholm, der skrev en afhandling om Andersens ungdomstro fra 1974, og optagelser der går helt tilbage til 1958 af musikalske optrædener med Andersens digtsamling "Hjertets melodier",

som den norske komponist Edvard Grieg komponerede musik til. Der er kun ganske få af Andersens eventyr repræsenteret, men de er entydigt "Den lille pige med svovlstikkerne", "Fyrtøjet" og "Sommerfuglen".

I søgninger ved Svensk Filminstitut, Cinemateket og Svensk Filmdatabase viser der sig et noget andet billede af, hvorledes Andersens forfatterskab er til stede i svensk film og tv, og kan spores tilbage til 1952. Her er det især filmatiseringer af "Den grimme ælling", "Tommelise" og "Vanddråben", der har vundet indpas, men også filmatiseringer af Per Olov Enquists "Fra regnormens liv", som er et skuespil fra 1981 om et dramatisk opgør mellem H.C. Andersen og Johanne Luise Heiberg. Stykket blev opsat i en dansk sammenhæng på Det Kongelige Teater i 1985, hvor Ghita Nørby spillede Heiberg og Jørgen Reenberg spillede Andersen, og aktuelt på Folketeatret i 2021/2022, hvor Ellen Hillingsø spiller Heiberg og Ole Lemmeke spiller Andersen.

I Sverige har stykket været opsat flere gange bl.a. på Malmø Stadsteater, der ligeså havde skoleforestillingen "Kejserens nye klæder" på programmet for 2020/2021. "Kejseren nye klæder" var opsat på Norrlandsoperan i Umeå som opera i efteråret 2021 og aktuelt kan samme eventyr ses i en teateradaptation på Dergårdsteatern i Lerum. Også i Norge har Andersen indtaget teaterscenen: Rogaland Teater lavede en forestilling om Andersens samlede eventyr i samarbejde med danske Mongo Park i 2018. Derudover havde Lille Hälogaland Teater i 2020 en forestilling inspireret af "Den lille pige med svovlstikkerne", der ligeså blev opsat på Vesterland Teater 2021.

Ovenstående eksempler på de Andersen-inspirerede teaterforestillinger i Norge og Sverige er på ingen måde fyldestgørende, men giver en ide om, hvor mange steder Andersen rent faktisk cirkulerer i adaptationer på forskellige teaterscener, men også hvordan det især synes at være "Den lille pige med svovlstikkerne" i Norge og "Kejserens nye klæder" i Sverige, der aktuelt bliver opsat. Vi har i den forbindelse været i kontakt med et par af instruktørerne i Norge, og spurgt til, hvorfor netop "Den lille pige med svovlstikkerne"? Katrine Strøm ved Lille Hälogaland Teater svarede:

Jeg har siden, jeg var ungdom latt meg inspirere av H.C Andersen sine eventyr i kunsten og skrivningen min. Piken med Svovlestikkene er min absolutte favoritt, og det overrasket meg at den er så lite brukt på teaterscenen. Jeg var selv spent på om det ville komme publikum siden den er så trist. Men det ble en publikumssuksess. Den er jo slett ikke

bare trist. For meg så ble det viktig å vise kontrasten. For den er også fylt med drømmer og håp. Og hvordan fantasien redder også når livet gir oss utfordringer. Den er like aktuell i dag. Kanskje mer siden vi lever i en tid der barn ikke utnytter sitt drømme-og fantasipotensiale med å stadig vende til skjermen.

Strøm beskriver her hvorledes eventyret er fullt af drømme og håb, og hvordan fantasien kan redde os, når livet byder på utfordringer. Teaterstykket var en succes, hvilket overraskede hende meget, men kunne konkludere, at det er meget relevant i dag, hvor børn og unge ikke udnytter deres drømme- og fantasipotentialer, men i stedet har det med at vende sig mod skærmen. Vi talte ligeså med Cecilie Lundsholt ved Vesterlands Teater i Norge, som svarede:

Jenta med fyrstikkene er en del av repertoaret som har fått overskriften «Den politiske høsten». I Norge har det vært stortingsvalg i år, og alle forestillingene i høst-repertoaret har på en eller annen måte vært politiske. Vi startet med Bondetinget – en dokumentarteaterforestilling om norsk landbrukspolitikk. I år er det et bondeopprør på gang, og forestillingen nådde helt opp i de politiske korridorene. Så fortsatte vi med Toppar VG – lista i sjangeren politisk satire og nå avslutter vi sesongen med «Jenta med fyrstikkene» - en annerledes juleforestilling for hele familien om barnefattigdom og død, eller utenforskap og nød.

Lundsholt beskriver hvorledes eventyret er bevidst valgt og en del af et repertoire, der har fået titlen "Det politiske efterår" i forbindelse med det norske stortingsvalg i 2021. I den forbindelse sluttede de sæsonen af med "Den lille pige med svovlstikkerne", som blev et juleshow om børnefattigdom og død – eller formuleret på anden vis, om eksklusion og nød. Der er altså noget politisk og socialt på spil i den norske brug af eventyret, som synes at aktualisere debatter om en samfundsmæssig udfordring vedr. børns manglende evne til at drømme og fantasere, men også problematikker vedr. fattigdom og eksklusion i nutidens Norge.

Det var ikke muligt at få tilsvarende kommentarer vedr. "Kejserens nye klæder" i Sverige. I stedet tog vi kontakt til professor i sang ved Malmø Musikkonservatorium, Sven Kristersson, som har skrevet manuskript til en familiemusical inspireret af "Kejserens nye klæder", som blev opsat i Rio de Janeiro. Den grundlæggende tanke var, at publikum skulle opfatte ligheden mellem eventyret og præsident Bolsonaros politiske strategier, hvilket ifølge Kristersson lykkedes. Igen ser vi aktualiseringen af Andersens eventyr anvendt i en politisk sammenhæng – i dette tilfælde ikke kontekstualiseret i Sverige, men initieret af Kristersson, som er svensk.

Et andet sted, hvor vi ser Andersen cirkulere i både norsk og svensk populærkultur er gennem Disneys adaptationer af "Snedronningen" og "Frost"-filmene (2015/2019). Det kan dog være vanskeligt at se de direkte linjer til det originale eventyr i Disney's version, men nordisk natur og kulturer er stærkt repræsenteret. Professor i Nordisk litteratur Elisabeth Oxfeldt fortalte os i den forbindelse, at kendte norske turistattraktioner som Bryggen i Bergen, Røros og Akershus Festning er tegnet ind i filmene. Det samme er norske og nordiske fænomener som stavkirker, trolde, nordlys, ludfisk, gløgg, rosemaling og bunader, der er den traditionelle norske folkedragt. Derudover har hovedkaraktererne fået norskklingende navne: Anna, Elsa, Kristof, Sven og Olaf. Tillige er meget af musikken i filmene norskinspireret, og der anvendes fx instrumenter som bukkehorn. I forbindelse med produktionen af den anden "Frost"-film indledte Disney et samarbejde med Sametingene, repræsentativt folkevalgt forsamling for samer, i Norge, Sverige, Finland og Samerådet, en uafhængig kulturpolitisk og politisk organisation (NGO) for Samer i Lapland, hvor der i øvrigt blev underskrevet en "benefits-erklæring", som havde til formål at sikre en nordsamisk version af "Frost 2", hvor børn over hele Sápmi kunne gå i biografen og se filmen med nordsamisk tale. Derudover blev der sammensat en særskilt samisk ekspertgruppe, der skulle rådgive filmskaberne med at navigere i samisk kultur, historie, rettigheder og samfundsliv under filmens proces. Den samiske arbejdsgruppe fik navnet "Værdien". Adaptationsprocessen med "Snedronningen" er i den forbindelse blevet scene for en forhandling af retten til kulturel selvrepræsentation blandt det samiske folk, og i øvrigt et eksempel på, hvorledes oprindelige kulturer som noget ganske nyt gives stemme i produktionen af film, hvor deres kulturer er skildret.

Dagblade og aviser

For at få et billede af hvorledes H.C. Andersen aktuelt cirkulerer og indgår som et sprogligt bonmot eller referencepunkt i norske og svenske dagblade, vil vi i nedenstående gennemgå et udvalg af de artikler, som vi metodisk har indkredset gennem en korpuskonstruktion. Vi har i den forbindelse benyttet den elektroniske database Retriever, som giver adgang til en lang række norske og svenske aviser, fagblade og webkilder. Vi har anvendt søgeordet "H.C. Andersen" og rammesat søgningen til kun at indbefatte det seneste år (2021). Vi fandt i alt 119 resultater fra norske og svenske dagblade og aviser. De spænder bredt lige fra det svenske

Dagens Nyheter, Sydsvenskan og Ystads Allehanda, til det norske Morgenbladet, Dagsavisen og Kapital.

På tværs af de mange resultater tegner der sig et billede af hvorledes referencer til Andersen og hans eventyr indgår både direkte og indirekte som sprogligt bonmot. I Dagens Nyheter d. 23.10.2021 skriver den svenske journalist og kultureddaktør Martin Hellström en artikel "H C Andersens sager omtolkes Fortfarande", der handler om hvordan Andersens eventyr stadig nyfortolkes med reference til åbningen af det nye H.C. Andersens Hus i Odense, udgivelsen af tre nye svenske adaptationer af Andersens eventyr og den svenske musical "Frozen", som er baseret på "Snedronningen", der netop har haft premiere.

Halden Arbeiderblad og Bergens Tidende trækker på Andersens citat "At rejse er at leve", hvor Arbeiderbladet d. 20.09.2021 bringer en artikel om en lokal, der rejser til Danmark sammen med sin hustru, så bruger Bergens Tidende d. 26.10.2021 det i en artikel over "20 fine ting fra 2020", hvor de sætter spørgsmålstegn ved det faktum, at vi ikke kunne leve op til Andersens citat grundet Corona – og måske har vi lært noget godt af det? Derudover skrives der en enkelt artikel om personen Andersen under overskrifter "Hypokondrikeren H.C. Andersen" i Dagens Nyheter d. 12.09.2021.

Martin Hellström: H C Andersens sager omtolkes fortfarande

Det finns klassiker som lever vidare, ständigt omtolkade. Bland dem finns H C Andersens sager som bland annat dykt upp som två musikal i Odense, flera böcker och ett museum i Odense.

För att få en överblick, var jag i Odense för att se H C Andersens museum i Odense. Där har arkitekter och konstnärer skapat med berättelserna som grund och inte som förläggare, vilket gör att museet inte bara är ett nytt konstnärligt verk. Det kan bli till något mer än en lekpark till museet som redan finns, så som "Astrid Lindgrens värld" kompletterar utställningen på Näs. Man är mera fritt eftersom det inte finns

hita tydliga uppfattningar om "hur det ska se ut" då Andersen inte förknippas med filmer och ikoniska illustrationer.

Darill ligger H C Andersens berättelser i till omformning, påbyggnad och modernisering. Grunden är godheten och de bitande vägarna till att andra konstnärer skapar vidare.

Detta ses även i två nya böcker med Andersens sager, och i en musical som nys har premiär. Den första boken, "Hans stora sagoskatt" (Ordalaget), ger oss "Prinsessan på ärtan" och "Den fula ankingen" bakom ett omslag som knappast sticker ut i bokhandeln. Det är en bok som vi bara räknar med ska finnas för att nya läsare ska kunna möta berättelserna i sin första form. Boken motsvarar det gamla museet, här finns grunden.

Den andra boken kan snarare ses som en del i den park där berättelserna tolkas fritt. "Titta Tummelsta" (Kärneval) är en bilderbok av Barbro Lindgren och Anna Höglund, var "Tummelsta" presenteras för vuxna läsare, genom skildringen av den lilla flickans påvägande färd från den ena manliga odjuret till den andra. Höglunds skrämmande bilder av paddan och olivkorren ligger i andra änden av guldskattens skatt som man jämför med Elsa Heskows naturfärgade version. Boken skiljer sig också mycket från Barbro Lindgrens och Anna Höglunds "Nu leker vi den fula ankingen", eftersom ankingen vände sig till barn.

Musikalen "Frozen", byggd på "Snedronningen", har nyligen haft premiär. Den är ett verk inom den genre som Andersen värderade högt: sin stora sager. Han drog till scenen som nattfjärden till ljuset och till tidens stora operastjärna Jenny Lind frade han tre gånger. "Nattfjärden" handlar metaforiskt om förtärligheten, och Jenny Lind blir en projektionsyta för olycklig kärlek, till kvinnan och teatern. Märkligt är att det skedde en gång till, då Lind också är förlagd till sängsängskan Christine Dae i Gaston Leroux gotiska roman "Fantomen på operan".

Andrew Lloyd Webber skapade en världsbild musik av den

boken, och det är också han som tror på Andersens berättelse, genom att uppläsa sin teater Royal Drury Lane, nyligen renoverad till glansen från invigningsåret 1812, till "Frozen". Sin egen "Cinderella" ("Askungen"), också det en sagsomusikal som hade premiär under hösten, går på en av hans mindre teatrar. Han vet att skallen från Odense kommer att dra mer publik genom Dagens scenversion av sin succéfilm.

Sorgligt som i en Andersenssaga är det att H C Andersen inte själv får se föreställningen. På 1850-talet var han i England, inbjuden av Charles Dickens, som han beundrade för hans tillgång till teatern. Tillsammans med Wilkie Collins skrev Dickens sin egen frozen, "The frozen deep", ett numera bortglömt stycke, liksom Collins som bara är bågkommen för "The woman in white" (som också blev en rätt så svag, musical av Andrew Lloyd Webber).

Alla berättelser håller inte på det sätt som Andersens sager gör, inte så att de både fungerar för en temapark, en smal lärobok, samt för en musical som inte lär gå ner från repertoaren innan de replikerade träden i museiparken i Odense vänt sig höga.

Martin Hellström
kulturjournalisten.se

Hypokondrikeren H.C. Andersen

● Vad har de kreativa genierna Ingmar Bergman, Robert Gustafsson och H.C. Andersen gemensamt? Hypokondri.

De bägge svenska konstnärerna har själva vittnat om denna del av dem. H.C. Andersen var rädd för hundar, han led av agorafobi, torgskräck, var hysteriskt rädd för att dö i fortid genom att bli innebränd, druckna eller att bli mördad. Han var alltid rädd för att bli bestulen, för att bli förförd. Han ville inte äta fläskkött av rädsla för trikiner. Han var övertygad om att han inte tålde safsoppa. En kaffe-kanna innehöll gift trodde han, jämsalva.

Han kunde skriva: Jag känner mig så underligt slapp, jag har nog ryggmärgsförsvimning. Han slår i kniet mot singen en natt och var genast övertygad om att han kunde fött vatten i kniet, krafta, ros eller rentav hjärnskakning! En liten prick ovanför ögat kunde

H.C. Andersen
Foto: TT

Ingmar Bergman
Foto: Gzanger/REX

Robert Gustafsson
Foto: Joakim Roos

leda till en stor svulst och när han satte i halsen vid en middag var han övertygad om att det handlade om en knappal i köttet.

Andersen hade enligt honom själv "pass-skräck", att det alltid kunde gå fel vid passhanteringen och att han inte skulle kunna resa vidare. Han led av följde de dote, det vill säga hade han glömt något, släcka ljuset hemma, hade han verkligen postat det där brevet, hade han betalt rätt summa på spåravgiften?

Han såg faror överallt och var tvungen att kontrollera och dubbelkontrollera det han utfört eller skulle göra.

Hypokondri, ett personligt elände men en betydande kreativ komponent? H.C. Andersen skrev 156 odödliga sager! Bergmans filmer är världsberömda, Robert Gustafsson spelar Just nu Palmemördare, CW polis och glämses som underhållare i Parlamentet.

Per Ragnar

Resten er direkte eller indirekte referencer til Andersens forfatterskab, herunder især eventyrene. I Varden d. 12.09.2021 bringer de artiklen "Klimadebatten og keiserens nye klær", og Uppsala Nya Tidning skriver d. 06.08.2021 en artikel "Konsten att motstå en sjöjungfru utan att lyckas". Derudover er der Andersen-referencer, som henviser til Andersen kunstneriske

Varden

Tips oss • eAvis • Nyheter • Sport • Meninger

Bli abonnent!

Meny

Klimadebatten og keiserens nye klær

Sjefredaktøren i Varden, Tom Erik Thorsen, har valgt å sette en grense for innlegg som «slår fast at klimaendringene enten er løys og oppdiktet eller at det som skjer nå er helt naturlig og ikke har noe med menneskeskapte klimaendringer å gjøre» ikke vil bli publisert.

Jan Magne Kåsa Stensrud
Publisert: 01.09.2021 07:17 Sist oppdatert: 07:17

Som journalist og historiker er jeg ikke ubetinget enig i Thorsens grensesetting, men jeg skjønner tankengangen. Menneskehetens historie er rik på «sannheter» som makteliten mente det var bortkastet å diskutere.

La det være klingende klart, jeg mener og tror at de klimautfordringene vi

Men det er ikke kun i overskrifter, at referencer til Andersen er på spil. Det er også i selve brødteksten, som vi ser det i en kronik om salg af Coronasmitte i Journalisten d. 02.06.2021, hvor der bliver refereret til, at "Det ikke bare [er] i eventyrene til H.C. Andersen at en fjær kan bli til fem høns", men også i rygter – som i tilfældet med en sag, hvor unge tilsyneladende skulle sælge Coronasmitte via Snapchat.

28

Kulturinstitutioner

Flere kulturinstitutioner i Norge og Sverige formidler og/eller har formidlet Andersen i forskellige sammenhænge. I det følgende præsenteres et udvalg heraf.

KODE Museerne i Bergen formidler Andersen i forbindelse med de to kunstnerhjem tilhørende tidligere nævnte violinist Ole Bull (1810-1880) og komponist Edvard Grieg (1843-1907). I Bulls kunstnerhjem Lysøen formidles relationen til Andersen som en del af den faste udstilling. Kurator ved KODE museerne, Berit Høgheim, fortæller, at Andersens historie "En episode af Ole Bulls liv" (1839) indgår som en del af formidlingen i Lysøen.

Illustrationer af Henry Imsland til "En episode af Ole Bulls liv" (1946)

KODE Museerne varetager ligeså kunstnerhjemmet Trolldaugen, som tilhørte Grieg, der komponerede musik til Andersens digtsamling "Hjertets melodier". Museumsinspektør ved KODE Museerne, Monica Jangaard, fortæller, at Grieg har komponeret musik til hele 16 af Andersens tekster, som ud over "Hjertets melodier" består af "Kjærlighed", "Langelandsk Folkemelodi", "Vandring i skoven", "Hun er så hvid", "En digters sidste sang", "Poesien", "Hytten", "Rosenknoppen", "Soldaten", "Min lille fugl", "Tåren" og "Danmark". Derudover har

museet i 2009 haft to opførelser af "Billedbog uden billeder" på Troldhaugen. Forestillingen var produceret af den norske skuespiller og dramatiker Morten Jostad i anledning af, at han i 2009 blev tildelt Admiral Carl Hammerichs Mindelegat for 2009 af Fonden for Dansk-Norsk Samarbejde.

I Norge har Botanisk Have i Oslo også erfaring med at formidle Andersen, hvor man i 2021 fejrede 150-året for Andersens besøg i Norge og genskabte en del af den fejring, der fandt sted under Andersens besøg i 1871. Forfatterne Bjørnstjerne Bjørnson og Jørgen Moe stod dengang i spidsen for fejring af Andersen i Botanisk Have på Tøyen med over 300 deltagere. Det var Andersens første og eneste rejse til Norge, til trods for at Bjørnson gennem deres efterhånden lange bekendtskab havde inviteret Andersen til Norge flere gange.

Universitetet stillede i 1871 Botanisk Have til rådighed for fejringen af "Naturens digter" som foregik på Tøyen Hovedgård. Der var både champagne, kor og orkester! Der blev sunget en sang, som Bjørnson havde forfattet til anledningen, og Moe holdt tale for Andersen. Derefter gav Andersen en takketale og læste "Snemanden" og "Det er ganske vist!", mens han sad ved siden af det store kastanjetræ foran havestuen, som det ses på billedet nedenfor.

"Hestekastanjene ved trappen på Tøyen hovedgård". Træsnit efter et fotografi af Peter Petersen i marts 1861 (Illustreret Nyhedsblad).

I 2021 markerede Botanisk Have 150-året for Andersens fejring ved et Facebookopslag og en velskrevet artikel med overskriften "Hipp hurra for H.C. Andersen!" på Naturhistorisk Museums hjemmeside.

Botanisk hage Oslo
31. juli 2021 · 🌱

I august er det 150 år siden H.C. Andersen ble feiret med folkefest i Botanisk hage. Herrene betalte 1 speciedaler, damene halv pris. Fstdeltagerne ble traktert med champagne, smørbrød, kaker og is. Den verdensberømte dikteren leste to av sine eventyr, og det ble jublet, skålt og sunget. Fridtjof Mehlum, tidligere forskningssjef på Naturhistorisk museum, har skrevet historien om den store hagefesten.

[Se oversættelse](#)

 NHM.UIO.NO
Hipp hurra for H.C. Andersen! - Naturhistorisk museum
Denne sommeren er det 150 år siden eventyrdikteren H.C. Andersen ble feiret med folkefest i Botanisk hage. Bjørnstjerne Bjørnson og Jørgen Moe sto i spissen for hagefesten, med over 300 deltagere.

Facebookopslag d. 31. juli 2021. Botanisk Hage Oslo.

I Sverige har man ligeså erfaringer med at formidle Andersen på Nationalmuseet i Stockholm, hvor de i 2020/2021 præsenterede en udstilling om "Dansk guldalder" og en tilhørende litterær salon, hvor den danske lektor Lise Hornman Hansen holdt oplæg om Andersen og guldalderen. Udstillingen blev kurrateret af forskningschef ved Nationalmuseet Martin Olin, som skrev formidlingstekst til et katalog over udstillingen. Olin fortæller hvordan udstillingen bl.a. er inspireret af Andersen, hvis beskrivelser af Leksand i rejseskildringen "I Sverrig" motiverede en lang række af samtidige guldalder-malere til netop at male naturen heromkring. Andersen beskriver i "Mit livs eventyr" (1855), at det var hans mundtlige beskrivelser af Leksand, som fik den danske maler Vilhelm Marstrand (1810-1873) på ideen om at rejse til Darlana og Leksand.

Vilhelm Marstrand (1851) "Til Leksands sognekirke i Dalarne kommer folket i deres store kirkebåde over Siljansøen om søndagen til gudstjeneste".

Resultatet blev maleriet med titlen "Til Leksands sognekirke i Dalarne kommer folket i deres store kirkebåde over Siljansøen om søndagen til gudstjeneste" (1851). Udstillingen var desuden en vandreudstilling produceret i samarbejde med SMK i København og Petit Palais i Paris.

H.C. Andersens litterære betydninger

I dette afsnit præsenteres resultater fra undersøgelsen af H.C. Andersen litterære betydninger i Norge og Sverige. Andersens forfatterskab er bredt distribueret i Norden og resten af verden. Der ser alligevel ud til at være noget nationalt og lokalt på spil i modtagelsen af Andersens værker, og hvorledes disse cirkulerer som en del af den litteratur, der bliver læst, forsket i og undervist i.

Der har ikke været lavet et bibliografisk overblik over oversættelserne af H.C. Andersen i Norge og Sverige siden 1966, hvor Det Kongelige Bibliotek udgav "Bidrag til H.C. Andersens Bibliografi I" af lektor Sv. Juel Møller, som listede alle bøger på færøsk, grønlandsk, finsk, islandsk, svensk

og norsk. Vi var i den forbindelse interesserede i at opdatere bibliografien over bøger på norsk og svensk, som i 1966 bestod af 46 værker på norsk og 189 på svensk.

I Norge indgik vi et samarbejde med bibliotekar Ulla Faarup og Nasjonalbiblioteket, hvor bibliotekar Gunnhild Holmen hjalp os med en opdateret bibliografisk søgning af H.C. Andersens forfatterskab oversat til norsk, herunder nynorsk og bokmål. Vi fandt i alt 229 bøger i vores søgning anno 2021, hvilket betyder en stigning på 184 bøger siden 1966.

I samarbejde med Kungliga Biblioteket i Sverige, som hjalp os med en søgning af H.C. Andersens forfatterskab på svensk, fandt vi i alt 275 bøger. Det er vigtigt at notere sig, at det svenske bibliotekssystem ikke har en samlet database, hvori Andersens værker kan fremsøges med en enkelt søgning. I stedet er det nødvendigt at gentage sin søgning på baggrund af flere forskellige kombinationer af søgeord og databaser, som i fx Libris. Vores søgning viser, at der siden 1966 er kommet ca. 86 nyudgivelser til. Projektgruppen var i kontakt med Lektor Andreas Hedberg ved Kungliga Biblioteket, som fortalte, at han desuden havde undersøgt Andersens popularitet i udlån mellem 2015-2020. Resultat var, at Andersen desværre ikke ligger i top-200 over mest udlånte forfattere i Sverige.

Forskning i H.C. Andersen

Som led i undersøgelsen af H.C. Andersens betydninger i Norge og Sverige inviterede projektgruppen i september 2021 Elisabeth Oxfeldt, professor i nordisk litteratur ved Universitetet i Oslo, til Danmark. Oxfeldt er en af de eneste forskere i Norge som har beskæftiget sig med Andersen i nyere tid. Ud over at bidrage til projektet gennem interview, holdt Oxfeldt et foredrag i Odense om H.C. Andersen i Norge for alle interesserede. Oxfeldt har desuden undervist og forsket i Andersen i to årtier og er blandt andet forfatter og redaktør til *H.C. Andersen – eventyr, kunst og modernitet* (2006) og *H.C. Andersens eventyr på film* (2009). De to værker er ligeså de seneste bidrag inden for Andersen-forskningen i Norge, hvor den første bog dels beskriver H.C. Andersens norske forbindelser og den spinkle norske forskning i Andersen parallelt med, at den præsenterer en række analyser af kendte, såvel som mindre kendte værker med fokus på køn og seksualitet, forestillinger om det norske og nordiske, modernisering og teknologisering og filmatisering. Sidstnævnte er også hovedtemaet i Oxfeldt anden bog om Andersens eventyr på film, som analyserer en række danske,

amerikanske, finske, australske og tjekkiske filmatiseringer, og diskuterer spørgsmål om køn, døden i børnefilm, forholdet mellem film- og eventyrtyper, filmens håndtering af metaforer, close-ups og filmadaptationernes tendens mod medial selvrefleksion.

Springet fra Oxfeldts aktuelle bidrag i hhv. 2006 og 2009 til tidligere norske forskningsbidrag er stort. Vi skal i den tilbage til slutningen af 1960'erne, hvor den norske psykiater og forfatter Arne Duve (1909-1981) skrev to bøger relateret til Andersen. Den første er *Symbolikken i H.C. Andersens eventyr* (1967) og den anden er *H.C. Andersens hemmelighet* (1969). Sidstnævnte blev omdiskuteret i den samtidige danske Andersen-forskning, hvor litteraturhistoriker og formand for H.C. Andersen-samfundet Mogens Brøndsted (1918-2006) i samråd med litteraturhistoriker Helge Topsøe-Jensen (1896-1976) kritiserede Duves analyser og konklusioner gik Duve på klingen. I forbindelse med vores undersøgelse af Andersen i Norge og Sverige fandt projektgruppen en række breve skrevet af Duve, Brøndsted og Topsøe-Jensen, som tilfældigt var lagt i udlånsversion af Duves bog om Andersens hemmelig fra SDU Bibliotek. Brevvekslingen var ikke komplet, men de fire breve som lå gemt i bogen eksemplificerer en tilbagevendende diskussion inden for Andersen-forskningen, som med års mellemrum dukker op på ny: Hvem var H.C. Andersens rigtige far?

Duve skriver et brev til Brøndsted d. 27. januar 1969, hvor han retter en forespørgsel vedr. en "ganske oppsiktsvekkende sak", som Duve ønsker Brøndsteds mening om. Duve skriver: "Saken gjelder dikterens far. Jeg kjenner jo til alle de forskjellige teorier som i årenes løp er fremsatt. Denne gang gjelder det noe helt nytt og hyptensen kan belegges med mange vesentlige fakta." Hypotesen, eller hemmeligheten Duve refererer til, handler om, at Andersens virkelige fader skulle være en mand i Odense ved navn Andreas Thygesen Huus. Brøndsted og Topsøe-Jensen indgår i brevveksling med Duve, hvor de diskuterer ovenstående påstand. Og det går ikke stille for sig. Topsøe-Jensen skriver i et brev til Brøndsted d. 1. februar 1969, at "Det er jo tydeligt, at Hr. Duve er ude paa at lave nye Ulykker, som om han ikke havde tilstrækkeligt paa Samvittigheden i forvejen. En saa mageløs Frækhed, som uden noget som helst Grundlag at insinuere, at den fatale Skindpose sandsynligvis har indeholdt andet Materiale, bl.a. vedrørende Andersens Far! Eet er imidlertid bombesikkert: Andersen har aldrig nogensinde tvivlet om, at Skomageren var hans Far". Brøndsted skriver derefter en anmeldelse af Duves bog om Andersens hemmelighed:

Overlæge Duve har i sit seneste arbejde om Andersen vovet sig endnu længere ud i gisningernes hængemose (...) Helt bortset fra at illegitime oprindelser, bastarder og forviklede slægtskaber hørte til den romantiske litteraturs yndlingsgods, må det i midlertid veje tungt at Andersen gennem hele sit liv nærede angst for at slægte den sindssyge farfader på (endnu på sin sidste rejse kunne han sige til Nic. Bøgh: Når jeg ser mig i spejlet om morgenen er det som jeg så min farfar). Duves forsøg på at bortforklare dette faktum forekommer anstrengt og ganske uoverbevisende. Der må fremlægges anderledes vægtig genealogisk materiale, før man kan tage en sådan en familieoverlevering alvorligt.

Som det fremgår af ovenstående, blev der ikke taget vel imod Duves bidrag til Andersen-forskningen, og han skriver til Brøndsted, at han "har vært like skeptisk for Dem og Dr. Topsø-Jensen når det gjelder H.C. Andersens avstamning (...) De henviser til mine angrep på litteraturforskningen. Det riktige ville være å tale om forsvar, fordi vi regelmessig bliver slått ned av litteraturforskere når vi kommer med våre synspunkter. Jeg har selv erfart det i 23 år, så jeg vet hva jeg snakker om!" Og ganske vist, som Duve skriver, så var det litteraturforskningen i Andersen som i sidste halvdel af det 20. århundrede havde påberåbt sig retten til at definere, hvad der var korrekte tolkninger og fremstillinger af den biografiske Andersen.

Også den danske lektor Erling Nielsen (1920-2000) ved Oslo Universitet forskede i Andersen. I 1963 udgav han blandt andet bogen *H.C. Andersen og andre danskere*, hvor han gennem en række essays belyser den biografiske Andersen gennem eventyrene.

Af andre bidrag til Andersen-forskningen i Norge bør nævnes den norske historiker Odd Arvid Storsveen, som udover en artikel i *H.C. Andersen – eventyr, kunst og modernitet* (2006), hvor han beskriver Andersens norske forbindelser, har skrevet *Mig selv. En biografi om Henrik Wergeland* (2008), hvori han beskriver Wergelands forbindelse til Andersen. Sidst men ikke mindst er den norske præst Christian Svanholm, som i midten af det 20. århundrede beskæftigede sig med forskning i Andersen og tro. I 1942 bidrog Svanholm med to artikler til *Anderseniana* nr. 2 "Om kildene til H.C. Andersens religiøse tanker" og "H.C. Andersens Norgesreise i 1871", hvor han i sidstnævnte publicerer Andersens tekst "Et Blad, Skrevet i Norge" fir første gang. Svanholm skrev desuden doktordisputatsen *H.C. Andersens ungdoms-tro. (Med henblikk på dens teologiske bakgrund)* i 1952, som blev forsvaret ved Oslo Universitet i 1953. Det sidste Andersen-relateret udgivelse fra Svanholms side er Fra H.C. Andersens

eventyrverden (1975), hvor han skrev introduktionen til en samling med 18 eventyr. Efter Svanholms død lev alle hans håndskrevne noter, inkl. dem der relaterer sig til Andersen, skænket af Svanholms efterkommere til Universitetsbiblioteket i Oslo.

Af svenske bidrag til Andersen-forskningen spiller professor Gunilla Hermansson ved Göteborgs Universitet en vigtig rolle. Hun var redaktør på antologien *Ett Möte. Svensk och dansk litterär romantik i ny dialog* (2008), hvor Andersen er genstand for analyse i antologiens artikler på forskellig vis og i samspil med andre samtidige forfattere – indplaceret i en kategori som romantisk forfatter. Hermansson indleder antologien med artiklen ”Svensk og dansk romantik. En begyndelse”, og beskriver hvorledes dansk og svensk romantik mødes på kryds og tværs gennem konkrete møder mellem rejsende forfattere og kritikere – som i tilfældet med H.C. Andersen – brevvekslinger, udvekslinger af bøger, anmeldelser og foredragsrækker – og så selvfølgelig gensidig litterær påvirkning (Hermansson 2008:8). Men der var ikke megen selvfølgelighed over denne udveksling i starten af 1800-tallet. Hermansen beskriver hvorledes Danmark og Sverige først og fremmest delte en fælles historie af krige og konflikter, og hvordan Danmark i 1814 måtte afstå Norge til svenskerne. ”Disse forhold – mentale og politisk-praktiske barrierer – er selvfølgelig ikke uden betydning for den litterære udveksling mellem landene” (Ibid.:9) og vi skal helt frem til 1840’erne og den skandinaviske bevægelse førend der opstår en egentlig optimisme angående foreningen af broderfolkene, hvilket bl.a. kommer til udtryk ved at den svenske forfatter P.D.A. Atterbom (1790-1855) rapporterer til den danske historiker C. Molbech (1783-1857), at ”man i Uppsala har fået doneret bøger fra Danmark og Norge, og at han har planer om et nyt skandinavisk litteraturtidsskrift. Det blev dog ikke til noget, og de politiske ideer, der bar skandinavismen, diffunderede langsomt hen mod slutningen af århundredet.” (Atterbom i Hermansson, Ibid.:14).

Andersen er desuden genstand for analyse i Erik Svendsens artikel som indgår i ovenstående antologi og har titlen ”Sverige i H.C. Andersens optik. Er land mellem romantik, biedermeier og modernitet”. Svendsen tager afsæt i rejseskildringen ”I Sverrig”, hvor han diskuterer ”konfrontationen med landets samtidighed af det gamle og det nye, den vilde natur og de gamle skikke på den ene side og den industrielle udnyttelse og forsøg på tæmning af samme natur på den anden” (Ibid.:15).

Derudover har Hermansson skrevet artiklen ”Læsningens og digtningens syndefald i H.C. Andersens Paradisets Have” (2009a), som er en forkortet version af et kapitel

til hendes senere monografi *Lyksalighedens øer. Møder mellem poesi, religion og erotik i dansk og svensk Romantik* (2009b), som er "et forsøg på at dykke ind i hjertet af romantikken og dets selvforståelse i Danmark og Sverige ved at trække en række 'lyksalighedsøer' frem i lyset." (Hermansson 2009a:1). Hermansson har endvidere været redaktør i 2006 på *H.C. Andersens rejseskildringer I-II* i Andersen-serien bind 14-15.

I 2005 redigerede professor emeritus i skandinavisk litteratur Ivo Holmqvist antologien *H.C. Andersens Underbara Resor i Sverige*, som blev udgivet i forbindelse med fejringen af 200-året for Andersens fødselsdag. Antologien tager afsæt i Andersens seks rejser i Sverige, "där han umgicks med berömdheter, föll i förundran inför naturen och imponerades av gruvor och maskinteknik. Om en av resorna skrev han den märkliga boken I Sverrig." (2005). Fokus er på mennesket Andersens og hans svenske venskaber med fx førnævnte Fredrika Bremer og hans forelskelse i Jenny Lind. Derudover undersøger antologien hvorledes mange svenske forfattere var inspirerede af Andersen "Måske fløj Nils Holgersson over Sverige takket være H. C. Andersen. Astrid Lindgren var inspireret af hans eventyr og Maria Gripe af hans skyggefilosofi, Birgitta Trotzigs roman *Dykkerkongens datter* er baseret på en af hans historier, og P. O. Enquist portrætterede ham i sit drama *Fra regnormenes liv*". Antologien består af 14 essays, der også inddrager en række af Andersens eventyr, herunder "Tommelise", "Kejserens nye klæder" og "En historie fra klitterne". Holmqvist har desuden skrevet artiklen "Denne Damp og denne Susen. Teknik och naturvetenskap hos H.C. Andersen " til *Kulturhistorisk Tidsskrift* i 2005, der igen har fokus på Andersens rejser i Sverige.

Af andre betydningsfulde svenske bidrag til Andersen-forskningen er monografien *H.C. Andersens genombrott i Sverige. Översättningarna och kritiken 1828-1852* fra 1972 af den svenske oversætter Harald Åström (1924 -). Bogen beskæftiger sig iflg. Aage Jørgensen (1995) med den svenske reception af Andersen frem til hans egentlige gennembrud med udgivelsen af "I Sverrig" (1851). "Åström har struktureret fremstillingen genremæssigt, ikke kronologisk, samt relateret den svenske kritik til den danske – til afprøvning af digterens påstand om, at den svenske modtagelse, ligesom den tyske, generelt var velvilligere end den danske." (Jørgensen 1995).

Der er endvidere skrevet en række publikationer, hvor svenske forskere har beskæftiget sig med Andersen og/eller hans værker som genstand for analyse. Det gør sig fx gældende i den

svenske litteraturkritiker Stina Otterbergs artikel "När Tommelise for utomlands: Om svalans betydelser i H.C. Andersens eventyr " fra 2009. Tommelise er også et tema i Eva Söderbergs artikel fra 2016 "Tummelisa, häxan och djurtanterna: Litterära karaktärer i en saga av H.C. Andersen", og i professor i litteraturhistorie Anders Palm's artikel "Tommelise. Tummetott och Tändstickspojken: Androgyna äventyrligheter" fra 2005.

Et af de nyeste svenske bidrag til forskningen i Andersen er Heidi Hanssons artikel "Negotiating the Snow Queen: Versions of an Arctic Archetype" fra 2020, der er et bidrag i antologien *The Arctic in Literature for Children and Young Adults*.

Ovenstående norske og svenske bidrag til forskningen i Andersen er fremsøgt med hjælp fra Nasjonalbiblioteket i Norge og Det Kungliga Biblioteket i Sverige. I Norge tegner der sig et billede af, at forskningen i Andersen i det 20. århundrede primært har været båret af en biografisk interesse for Andersen, hvor der i det 21. århundrede i stedet synes er være fokus på Andersens forfatterskab og adaptationer heraf til filmmediet. I Sverige ser det i stedet ud til at forskningen i Andersen i det 20. århundrede fokuserer på den svenske reception og modtagelse af Andersens forfatterskab, herunder rejseskildringen "I Sverrig". I det 21. århundrede ser det i stedet ud til at være Andersen som romantisk forfatter, der er på spil gennem analyser af værkerne, herunder "Paradisets have" og i stor stil "Tommelise".

Undervisning i H.C. Andersen

Dette afsnit redegør for tilstedeværelsen af H.C. Andersens forfatterskab i det norske og svenske undervisningssystem. Til forskel fra tidligere undersøgelser i f.eks. Portugal, hvor Andersen er kanoniseret gennem flere forskellige eventyr på stort set alle trin i grundskolen (Jørgensen & Bom 2019), eksisterer der ikke på samme måde en national læseplan i Norge. Generelt gælder det, at Utdanningsdirektoratet, der svarer til det danske Undervisningsministerium, kun har at gøre med den overordnede rammesætning som fagets kompetencemål, relevans og vurderingskriterier, hvor der er fokus på elevernes kompetencer og ikke på et specifikt pensum. Det vil sige, at den norske stat hverken sætter rammer eller retningslinjer for læseplaner eller pensum, hvorfor det er op til de enkelte skoler og lærere, at definere, hvilke forfattere og værker, eleverne skal introduceres for og læse i løbet af deres skoletid. Det samme ser ud til at gøre sig gældende i Sverige, hvor der i stedet for en decideret

læseplan er en læreplan, som er styrende for tilrettelæggelse og gennemførelse af undervisninger, hvor det igen er op til de enkelte lærere, at vælge Andersen aktivt til som en del af deres undervisning.

I de svenske gymnasieskoler er det muligt at vælge dansk som et alternativt sprogfag til tysk, spansk eller fransk. I den forbindelse har projektgruppen været i kontakt med en række gymnasielærere som underviser dansk i Sverige. De fortæller, at faget ofte strækker sig over to-tre år, men at faget er i hård konkurrence med de moderne sprog som fx engelsk, og faktisk også matematisk på højere niveau. Det betyder, at dansk ofte bliver valgt af studerende, som synes, at de andre sprogfag er for svære. På samme måde som i den norske og svenske grundskole, er det underviserne selv, der aktivt vælger Andersen til, som en del af pensum. Og bliver han – valgt til? Det er ofte eventyrene som bliver sat i spil, da underviserne oplever, at eleverne faktisk ikke kender til H.C. Andersen, men de kender Disneys adaptationer af eventyrene.

I vores undersøgelse af hvorvidt og hvordan Andersen er til stede som en del af undervisningen på universitetsuddannelserne har projektgruppen talt med lektor i dansk, Lise Horneman Hansen ved Uppsala Universitet i Sverige, som fortæller, at der bliver undervist i Andersens eventyr inden for studierne i nordisk sprog, hvor hun selv underviser. Det er dog begrænset hvor meget Andersen får lov at fylde på disse kurser. Dette bekræfter lektor i litteratur Ola Nordenfors ved Uppsala Universitet, som fortæller, at der generelt inden for uddannelserne i sprog og litteratur er blevet skåret ind til benet, når det kommer til udvalget af forfattere, som de kan nå at arbejde i dybden med, hvorfor Andersen i flere sammenhænge har måtte vige pladsen for en række nationale forfattere. Det får også en betydning for de værker, der bliver undervist i, og det ender ofte med kun at være et enkelt eller to af de mest kendte, som fx "Skyggen" eller "Kejserens nye klæder". I Norge bekræfter professor i nordiske studier Elisabeth Oxfeldt ved Universitet i Oslo, at det ser ud til at være det samme, der gør sig gældende her. Andersen viger pladsen for andre nationale forfattere, og hvis Andersen endelig skulle komme på pensum på et kursus ved nordiske studier, er det udelukkende fordi, der er en underviser, der virkelig *vil* det – ellers sker det ikke.

Opsummering: H.C. Andersens kulturelle og litterære betydninger

Samlet set tegner der sig et mangefacetteret billede af, hvorledes H.C. Andersen cirkulerer og er til stede i Norge og Sverige. Vi har i ovenstående præsenteret et udvalg af de forskellige kontekster hvori Andersen optræder i norsk og svensk kultur. Indledningsvist undersøgte vi eksempler på hvorledes Andersen cirkulerer som populærkultur i Norge og Sverige, hvor vi fandt, at Andersen er til stede i både norsk og svensk tv og medier, hvor "Den lille pige med svovlstikkerne" bliver læst højt hvert år på norsk tv og hvor Andersens liv og forfatterskab diskuteres i diverse norske tv-programmer. I Sverige synes det primært at være filmadaptationer af forfatterskabet, som er repræsenteret i de svenske tv- og mediedatabaser. Derudover er adaptationer til teaterscenen højest populært både i Norge og Sverige, hvor det især er "Den lille pige med svovlstikkerne", som er til stede i Norge, og "Kejserens nye klæder" samt "Snedronningen", som er til stede i Sverige. Ligeså cirkulerer Andersen gennem sproglige referencer og bonmots i norske og svenske dagblade og aviser, hvor han bl.a. sættes i spil politisk gennem referencer til især "Kejserens nye klæder", som bruges til at kritisere magthavere og politiske beslutninger, hvor "Den lille pige med svovlstikkerne" bruges som en reference koblet til julen og nytåret i Norge med fokus på fred og retfærdighed. Diverse kulturinstitutioner formidler desuden Andersen, hvor der i Norge er fokus på Andersens relationer til Ole Bull og Edvard Grieg, samt Andersens besøg i Botanisk Have i 1871, så er der i Sverige primært fokus på formidling med afsæt i rejseskildringen "I Sverrig".

Dernæst undersøgte vi eksempler på Andersens litterære betydninger i Norge og Sverige, hvor vi fandt at der er sket en stigning i antallet af oversættelser af Andersens forfatterskab til hhv. nynorsk, bokmål og svensk siden 1966, hvor oversættelserne blev opgjort sidst. Derudover interesserede vi os for den norske og svenske forskning i Andersen, som viste et tydeligt fokus på den biografiske Andersen i Norge op gennem d. 20. århundrede, og et skift til forfatteren Andersen i det 21. århundrede. I Sverige har der været tradition for at forske i den svenske reception af Andersen – især rejseskildringen "I Sverrig" i det 20. århundrede, siden er fokus i det 21. århundrede skiftet til Andersens som en romantisk forfatter. Afslutningsvis har vi undersøgt Andersen i det norske og svenske uddannelsessystem, som overordnet ser ud til at være båret af personlige og individuelle interesser for forfatterskabet end af en egentlig kanon, national læseplan eller pensumliste.

På trods af, at undersøgelserne af den kulturelle og litterære Andersen er kendetegnet ved et nuanceret billede, er det ikke nødvendigvis ensbetydende med, at samme billede er dominerende blandt den norske og svenske befolkning. I det følgende ser vi nærmere på "befolkningens H.C. Andersen".

Befolkningens H.C. Andersen

I dette afsnit præsenteres resultaterne fra undersøgelsen af "befolkningens H.C. Andersen", der tager udgangspunkt i de norske og svenske befolkningers receptioner af Andersen. Vi har valgt at undersøge, hvordan nordmænd og svenskere kender Andersen, hvorledes og hvorvidt Andersen er til stede i hverdagen, samt hvilke betydninger Andersen tildeles af nordmænd og svenskere i dag.

Undersøgelsen er baseret på en kvantitativ spørgeundersøgelse med hhv. 181 respondenter i Norge og 232 respondenter i Sverige. Spørgeundersøgelsen blev distribueret gennem vores eksisterende og nyetablerede akademisk-faglige netværk med forbindelser til og i Norge og Sverige, og gennem de danske ambassader i Oslo og Stockholm, samt Biblioteksforeningerne i Norge og Sverige. Grundet konkurrenceregler i Norden og udfordringer affødt af gentagende Coronarelaterede nedlukninger i projektperioden, har vores spørgeundersøgelser ikke cirkuleret som ønsket i de to lande. Det viste sig udfordrende at få respondenter, hvilket deltagelsesgraden også viser. Men når det er sagt, kan resultaterne fra spørgeundersøgelserne alligevel sige os noget om kendskabet til H.C. Andersen i Norge og Sverige.

Når man skal undersøge H.C. Andersen som turismepotentiale i den norske og svenske befolkning, er det vigtigt at vide, hvordan de opfatter Andersen. Og her må man sætte spørgsmålstegn ved at kalde noget for *den* norske og *den* svenske befolkning, velvidende at der er afgørende forskelle på befolkningen, hvad angår faktorer som geografi, køn og socioøkonomiske forhold, for blot at nævne nogle.

Jf. ovenstående distributionskanaler må der også tages en række forbehold for spørgeskemaundersøgelsens generaliserbarhed. Det er meget sandsynligt, at respondenterne vil være grupperinger inden for specifikke kulturelle kontekster og fagområder. Derudover

forudsætter spørgeskemaet, at respondenterne har et vist kendskab til H.C. Andersen, da de bliver spurgt til kendskab til og følelser associeret med Andersens univers. Vi kan med andre ord ikke give en repræsentativ karakteristik af det generelle kendskab til Andersen i Norge og Sverige, men vi kan undersøge og konkludere, hvad der kendetegner kendskabet hos dem, vi har spurgt.

Indholdet i spørgeskemaundersøgelsen minder om det, der blev udviklet i forbindelse med undersøgelserne i hhv. Italien og Portugal. Spørgeskemaet har to overordnede temaer: først stilles en gruppe af spørgsmål, der drejer sig om respondentens generelle kendskab og forhold til Andersens værker, dernæst stilles en række spørgsmål, der drejer sig om respondenternes rejsevaner.

I det følgende præsenteres respondenternes basisinformationer, hvorefter der følger en uddybning af respondenternes kendskab til Andersen.

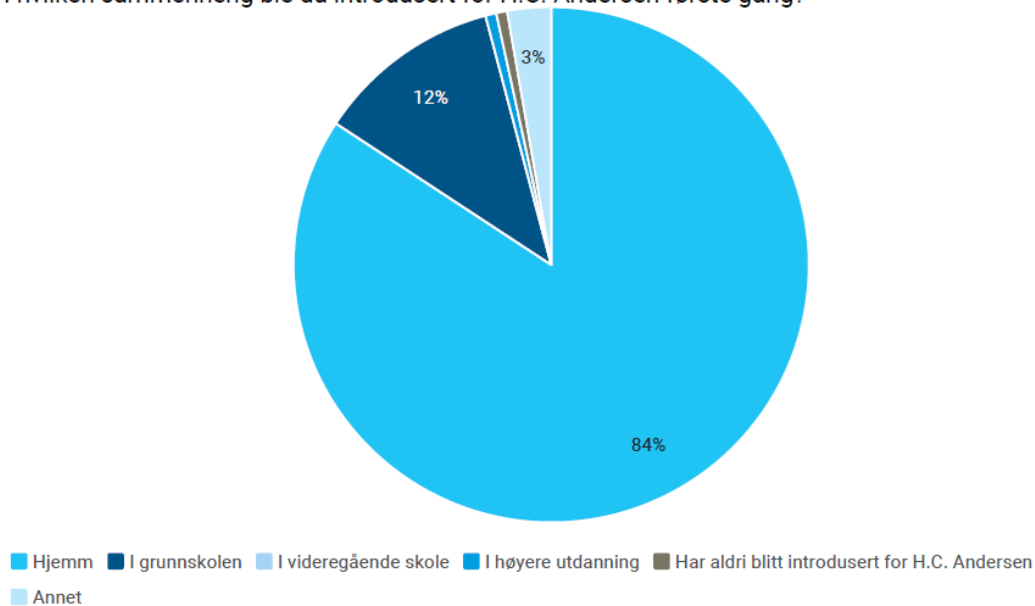
Respondenternes basisinformationer

I Norge bestod respondenterne af 78% kvinder, 21% mænd og 1% identificerede sig om "andet". I Sverige var fordelingen næsten enslydende, hvor 74% af respondenterne var kvinder, 24% mænd og 1% identificerede sig som "andet". Aldersfordelingen i Norge var størst i kategorierne 36-45 år, 46-55 år og 56-65 år og placerer sig indenfor en midaldrende gruppering. Anderledes så det ud i Sverige, hvor aldersfordelingen var størst i kategorierne 15-25 år, 26-35 år og 36-45 år og placerer sig i en yngre gruppering. Forskellen i alder blandt respondenterne kan være et udtryk for de forskellige kulturelle kontekster, som spørgeundersøgelserne har cirkuleret i, hvor vi blandt andet ved, at de i Sverige er blevet distribueret via universitetsnetværk.

Respondenterne kendskab til Andersen

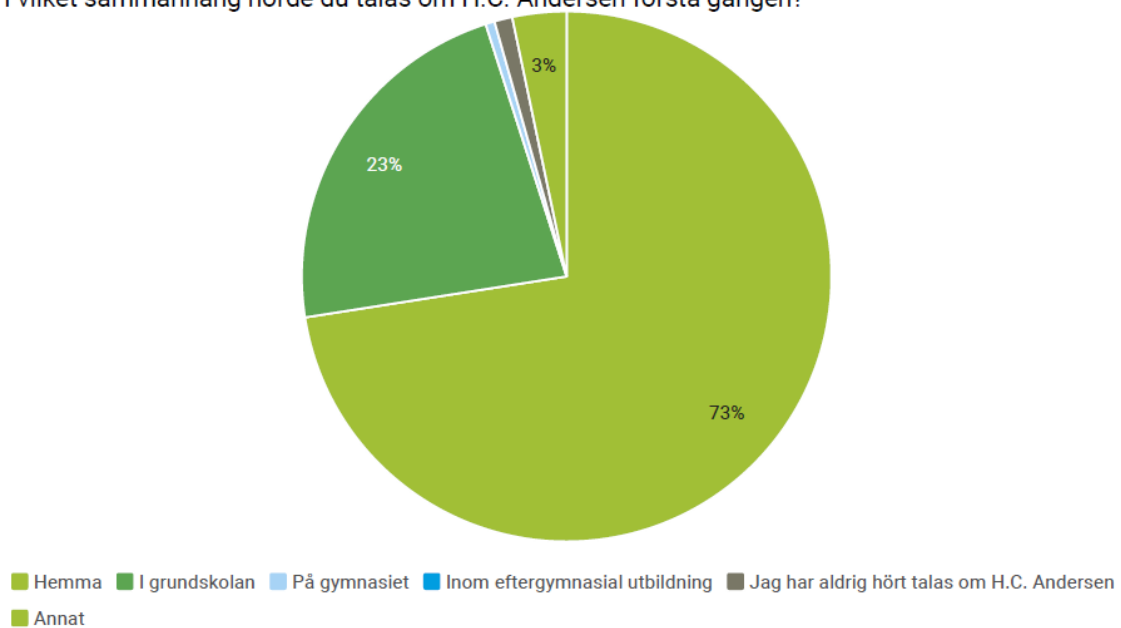
I Norge ser det ud til, at respondenterne primært bliver introduceret for Andersen i hjemmet. I nedenstående diagram ses fordelingen blandt respondenternes svar, hvor hele 84% svarer, at de er blevet introduceret til Andersen i hjemmet, efterfulgt af 12% som svarer, at deres første møde med Andersen har fundet sted i grundskolen.

I hvilken sammenheng ble du introdusert for H.C. Andersen første gang?

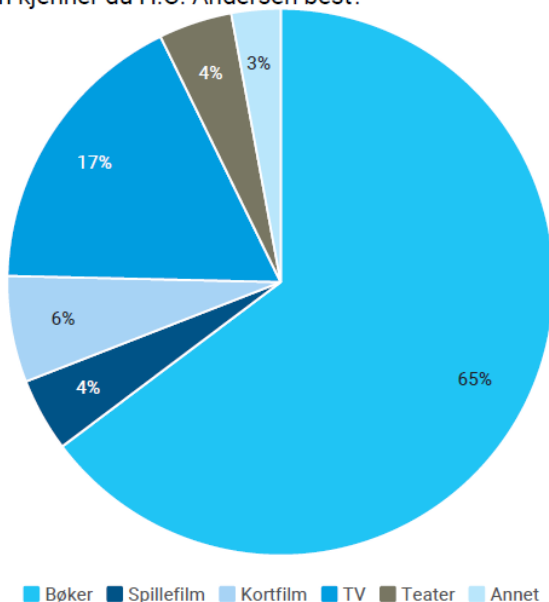
I Sverige er respondenternes svar en anelse anderledes. Nedenstående diagram viser, at 73% svarer, de er blevet introduceret for Andersen i hjemmet, mens 23% svarer, at deres første møde med Andersen har fundet sted i grundskolen.

I vilket sammanhang hörde du talas om H.C. Andersen första gången?

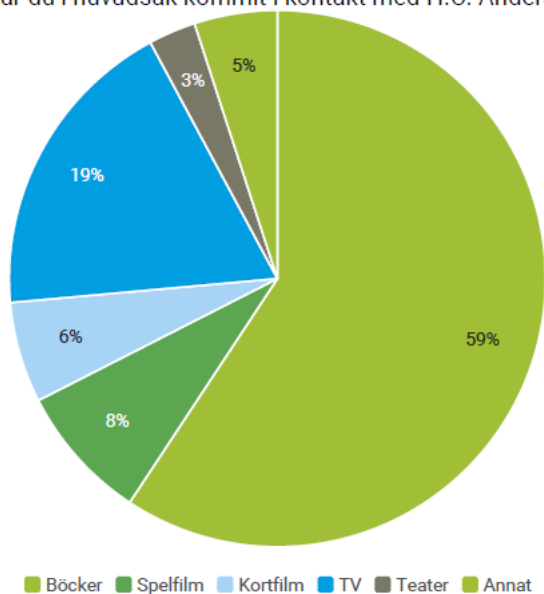
Vi spurgte desuden respondenterne gennem hvilket medie de bedst kender Andersen. I Norge svarede hele 65%, at de primært kender Andersen gennem bøger, og 17% at de bedst kender Andersen gennem tv:

Gjennom hvilket medium kjenner du H.C. Andersen best?

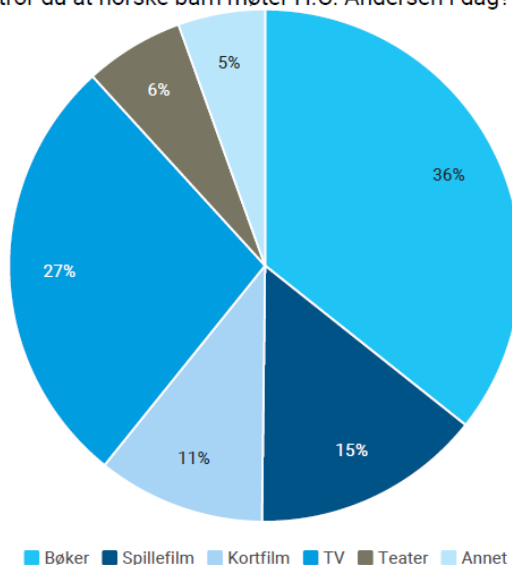
I Sverige er fordelingen blandt respondenterne, at 59% kender Andersen fra bøger, hvor 19% svarer tv. Det stemmer stort set overens med respondenternes svar i Norge:

Genom vilket medium har du i huvudsak kommit i kontakt med H.C. Andersen?

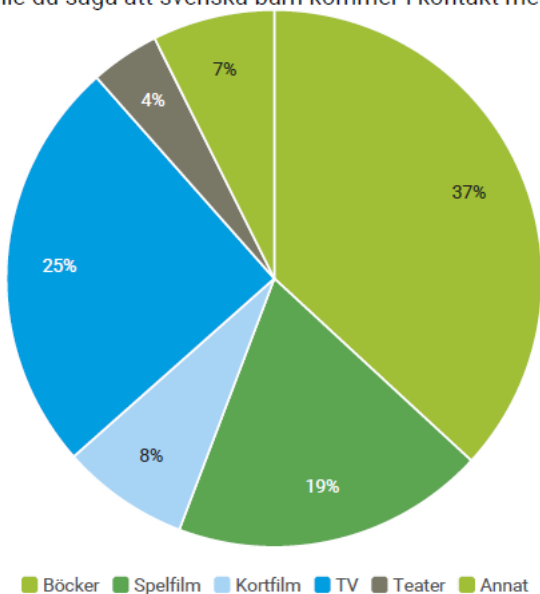
Vi spurgte ligeså respondenterne, hvorledes de forestiller sig, at norske og svenske børn og unge møder Andersen i dag. I Norge svarede de, at de formoder, at 36% møder Andersen gennem bøger, 27% gennem tv og 15% gennem spillefilm:

Gennem hvilke medier tror du at norske barn møter H.C. Andersen i dag?

I Sverige så det ikke meget anderledes ud, hvor 37% af respondenterne svarede, at de tror svenske børn og unge i dag møder Andersen gennem bøger, 25% svarede tv og 19% spillefilm:

Genom vilka medier skulle du säga att svenska barn kommer i kontakt med H.C. Andersen idag?

Noget tyder altså på, at selvom respondenterne fordeler sig i en hhv. midaldrende og yngre alderskategori i Norge og Sverige, så er de enige om, at norske og svenske børn og unge i dag ligeså høj grad møder Andersen i film og på tv, som gennem bøger.

På spørgsmålet om hvilke af H.C. Andersens eventyr, respondenterne mener, er det mest kendte i Norge og Sverige, svarede de i Norge: "Den grimme ælling", "Den lille pige med svovlstikkerne", "Den lille havfrue", "Prinsessen på ærten" og "Den standhaftige tinsoldat". I Sverige så det anderledes ud, her svarede de: "Den grimme ælling", "Kejserens nye klæder", "Den lille havfrue", "Den lille pige med svovlstikkerne" og "Prinsessen på ærten". En del af eventyrene går igen på tværs af de to lande, men i tilfældet med "Den lille pige med svovlstikkerne" i Norge og "Kejserens nye klæder" i Sverige, synes det at stemme overens med de eventyr vi beskrev i forrige afsnit, hvordan cirkulerer på forskellige vis i populærkulturen i de to lande.

Respondenterne blev også spurgt, hvilke følelser de associerer med Andersens univers. I Norge fandt vi, at de seks hyppigste associerede følelser er *tristhed*, *sorg*, *melankoli*, *glæde*, *nostalgi* og *godhed*. Tristhed og sorg er følelser vi ofte ser forbundet med Andersens univers, fx i vores undersøgelser af Andersen i USA. Melankoli derimod er kun en følelse vi er stødt på i vores undersøgelser af Andersen i Italien, hvor der var tale om en helt særlig form for positiv melankoli. I Norge ser det ud til, at den melankoli, der kobles til Andersen, er den som repræsenterer en tungsindig stemning – og som ofte bliver koblet specifikt til eventyret "Den lille pige med svovlstikkerne". Nostalgi bliver også nævnt, hvilket ikke er en følelse, men siger os noget om, at de norske respondenter forbinder Andersens univers med noget nostalgisk, ofte knyttet til en erindring om barndommen, hvor Andersens tilstedeværelse var mere present end i deres voksenliv.

I Sverige var de seks hyppigst associerede følelser *sorg*, *vemod*, *glæde*, *kærlighed*, *eksklusion* og *ensomhed*. Disse svar er anderledes end de norske, men ikke så forskellige fra de svar, vi så i tilsvarende undersøgelser af Andersen i Portugal. At følelserne sorg og vemod knyttes til Andersen er ikke overraskende, ej heller glæde, som er de følelser vi typisk ser forbundet med Andersens univers mange steder i verden. Men eksklusion og ensomhed derimod, bliver af respondenter koblet til en *udsathed* hos karaktererne i Andersens eventyr, som i fx "Den lille havfrue", "Den grimme ælling" og "Den lille pige med svovlstikkerne".

Respondenterne blev spurgt til hvilke andre nationale forfattere, kunstnere eller digtere, de vil sidestille med H.C. Andersen. I Norge svarede respondenterne, at der ikke findes nogen lig Andersen, men hvis de skulle finde nogen, ville det være de to forfattere Asbjørnsen og Moe, som nedskrev en række nordiske folkeeventyr. Der blev også svaret forfatteren Alf Prøysen og dramatikeren Henrik Ibsen. I Sverige havde respondenterne derimod ingen udfordringer med at finde nogen tilsvarende Andersen, og svarede forfatteren Astrid Lindgren på en førsteplads efterfulgt af to andre kvindelige svenske forfattere Elsa Beskow og Selma Lagerlöf. At der i Norge ikke synes at være nogen lig Andersen, kan måske kobles til den tidligere fælles litteratur- og kulturarv med Danmark, som bl.a. resulterede i, at norske forfattere havde svært ved at blive internationalt anerkendte frem til den sidste halvdel af 18. århundrede. I Sverige derimod synes det i stedet af være Andersen, der må vige pladsen for en række kvindelige forfattere, såvel samtidige som fra det 20. århundrede.

Som en del af undersøgelsesdesignet var det i øvrigt hensigten at følge op på spørgeundersøgelsestater med fokusgruppeinterviews i hhv. Norge og Sverige, men grundet Coronasituationen i 2021, måtte vi tilpasse undersøgelsen til de aktuelle omstændigheder, forbud og påbud.

Konkluderende bemærkninger

Som beskrevet i rapportens undersøgelsesdesign, har projektet H.C. Andersen i Norge og Sverige til formål at skabe indsigt i og viden om, hvorvidt og hvordan H.C. Andersen er til stede i de to lande. I dette kapitel vil vi knytte en række bemærkninger til Andersens betydninger i Norge og Sverige og med afsæt heri give et bud på, hvorvidt og hvordan der kan siges at være et norsk og svensk potentiale for at udvikle turisme relateret til H.C. Andersen.

Kultur- og vidensturisme

For at kunne undersøge potentialet for turismetiltag med afsæt i H.C. Andersen, er vi nødt til at vide noget om, hvilke attraktioner og rejseformer, potentielle norske og svenske turister foretrækker. Ifølge VisitDenmark Norge og Sverige, er de norske og svenske turister både "kyst- og naturturister" og "storbysturister" (VisitDenmark 2020). Det stemmer overens med

resultaterne fra vores spørgeundersøgelse, hvor vi i Norge fandt, **at 28% af respondenterne ønsker at besøge kulturelle og historiske steder**, når de er på ferie, **25% foretrækker naturoplevelser** og **23% foretrækker museumsbesøg**. Kun 12% af respondenterne er interesserede i litterære steder. Resten af svarene fordeler sig på 7%, som gerne vil besøge forlystelsesparker og 4% som ønsker "andet".

I Sverige svarede respondenterne meget lig de norske, **at 29% ønsker at besøge kulturelle og historiske steder**, **26% foretrækker naturoplevelser** og **25% prioriterer museumsbesøg**. Derudover er 13% interesseret i besøge litterære steder og resten fordeler sig på 4% som ønsker "andet" og 3% som gerne vil besøge forlystelsesparker, når de rejser på ferie.

På spørgsmålet om hvilke Andersen-relaterede attraktioner, respondenterne ville forvente at opleve under et besøg i Danmark, svarede størstedelen i Norge: museer, parker, Andersens fødehjem, skulpturer og formidling af Andersens liv og forfatterskab målrettet børn og voksne. I Sverige svarede respondenterne, at de ville forvente at opleve museer, herunder forfatterhjemmene og fødehjem, statuer af Den lille havfrue, steder Andersen har opholdt sig og skrevet, Odense og København i almindelighed samt Tivoli. Ovenstående vidner om, at der allerede er et kendskab til Danmark og Andersen blandt respondenterne, hvilket VisitDenmark også beskriver i deres markedsundersøgelser af de to lande (VisitDenmark 2020).

Vi spurgte dernæst respondenterne hvilken ferieform de foretrækker, hvor **75% af de norske respondenter svarede, at de ønsker en ferie, hvor de kan kombinere kulturelle aktiviteter med afslapning**, mens kun 13% svarede at de udelukkende ønsker en afslappende ferie, og tilsvarende 12% som ønsker en aktiv ferie. I Sverige var fordelingen stort set tilsvarende, hvor **de 75% af de svenske respondenter svarede, at de en ferieform, der kombinerer kulturelle aktiviteter med afslapning**, og hhv. 15% at de udelukkende ønsker en ferieform, hvor de slapper af og 10% en aktiv ferie. Dertil kommer, at en stor del af de norske respondenter i deres fritekstbesvarelser gav udtryk for, at deres ideelle ferieform mere specifikt indeholder en lyst til at udforske den danske madkultur og cafe-liv, samt hvad der bliver refereret til som 'det danske sjæleliv': en autentisk oplevelse af kulturen og menneskene. Derudover er de interesserede i historiske byvandring, men også badning og vandring ved de mange strande og i naturen, ved de danske kyster. I Norge er respondenterne desuden interesserede i at tilrettelægge deres ferie således den imødekommer alle behov, der måtte

være i en moderne børnefamilie. I Sverige gav respondenter ligeledes udtryk for et ønske om at opleve den danske madkultur i form af cafe-, bar- og restaurantbesøg, de danske strande og storbyerne gennem byvandring, men derudover synes de svenske respondenter at være særligt interesserede i at opleve *hverdagslivet* i Danmark og smukke steder.

Vi finder i den forbindelse grundlag for og incitament til, at det nye **H.C. Andersens Hus**, som er tegnet af den berømte arkitekt Kengo Kuma, kan komme i spil som trækplaster for både norske og svenske turister. Det nye H.C. Andersens Hus giver mulighed for at udforske og tilegne sig viden om Andersen liv og forfatterskab i både voksen- og børnehøjde samtidig med, at man begiver sig rundt i smukke rammer.

Ligeså kunne **H.C. Andersen Trail**, som H.C. Andersen Centret har været med til at udvikle, være interessant for både de norske og svenske turister, da det er en kulturel aktivitet, som desuden foregår i naturen. Her kan man følge i H.C. Andersens spor rundt på 15 herregårde og slotte, som alle har en H.C. Andersen-historie at fortælle, der knytter sig til en lokal oplevelse, som meget vel kunne forenes med et længerevarende ophold og gastronomiske oplevelser på de af herregårdene og slottene, hvor det er en mulighed. Også **H.C. Andersens Fodspor** i Odense er en kulturel aktivitet, der på samme vis foregår udendørs, hvor man til fods vandrer i "[...] hjertet af det gamle Odense, H.C. Andersens fødeby, hvor minderne om Danmarks verdensberømte eventyrdigter er talrige" (VisitFyn 2021) og følger de fodspor, som er nedlagt i brosten, på fortøve og sten i græsset langs rutens stier. Vi finder desuden, at HCA Festivals også er relevant for både de norske og svenske turister, hvor Andersens liv og forfatterskab bliver formidlet på forskellig vis, og samtidig giver muligheden for lokale kulturoplevelser i Odense.

Fokuspunkter:

I forbindelse med undersøgelsen af Andersens betydninger i Norge og Sverige finder vi en række fokuspunkter, som kunne være relevante at tage afsæt i, når det kommer til Andersen-turismen. Ifht. Norge fandt vi, at Andersen - til forskel fra Sverige - har skrevet en lang række værker, som relaterer sig til og er inspirerede af Norge og nordmænd. Vores undersøgelser har desuden vist, at respondenterne ikke sidestiller Andersen med andre norske forfattere eller kunstnere, hvorfor han indtager en særlig position i Norge. Dertil kommer Andersens mange

norske relationer, som fx violinisten Ole Bull og komponisten Edvard Grieg, der begge bliver formidlet gennem KODE Museet i Bergen, som desuden meget gerne vil indgå formidlingssamarbejder med fokus på Andersen. Men også Andersens venskab med Bjørnstjerne Bjørnson, som var vært for Andersens under hans besøg i Norge i 1871 kunne være en relation, som de norske turister finder interessant i formidlingen af Andersens liv. For nordmændene ser ud til - ligesom svenskerne - ikke kun at fatte interesse for Andersens eventyr og forfatterskab, men også at komme *hele vejen rundt om Andersen* i form af hans biografi, forfatterskab, steder han har besøgt og hans relationer.

I Sverige finder vi ligeså en række fokuspunkter med afsæt i undersøgelserne. Her er det især Andersens seks rejser i Sverige, som man kan se kortlagt på Andersenwashere.dk, hvor nålene, der markerer destinationer og datoer, kan spores i Andersens dagbøger, hvor der ligger en kæmpe skatkiste i form af Andersens blik på Sverige, herunder på mennesker og på naturen. Et lille udvalg heraf har Andersen selv brugt i sin rejseskildring "I Sverrig", som blev Andersens gennembrud i Sverige, da den udkom i 1852. Et af kapitlerne om Midsommerfesten i Leksand har desuden inspireret en udstilling om guldaldermalerier ved Nationalmuseet i Stockholm, som også har givet udtryk for en interesse i at samarbejde omkring formidlingen af Andersen.

Ovenstående lægger desuden op til formidlingssamarbejder med de norske og svenske biblioteker, der i forbindelse med undersøgelserne af Andersen har været yderst behjælpelige og udtrykt stor velvilje i forhold til at formidle Andersen og Danmark lokalt. Det kunne fx være i form af allerede eksisterende brandingmateriale, som kunne blive tilgængeliggjort på bibliotekerne, som i denne forbindelse ville sætte Andersens forfatterskab på display.

Derudover har vi kortlagt et netværk af forskere og andre, der arbejder professionelt med Andersen i Norge og Sverige, som kan være relevante i forbindelse med kulturudveksling, formidlingssamarbejder og kommende turisme- og forskningsprojekter, der relaterer sig til Andersen.

Bibliografi

Andersen, J. (2003) *Andersen: En biografi*. Gyldendal.

Askgaard, E.S. (2020). *H.C. Andersens store skærmbræt. Andersens sidste billedkunstneriske værk*. Odense Bys Museer, Odense.

Bom, A. K. (2014). *Vores allesammens H.C. Andersen: Diskursteoretiske analyser af kulturfænomenet H.C. Andersen og dets aktuelle betydninger lokalt, nationalt og globalt*. Syddansk Universitet. Det Humanistiske Fakultet.

Brøndsted, M. (1967) Livsrejsen: Omkring H. C. Andersens 'I Sverrig'. *Danske Studier*, pp. 5-45.

Bull, F. (1945). "H.C. Andersen og nordmennene" I: *Elverhøj og Laserne*, Rasmus Naver, København, pp. 5-13.

Duve, A. (1967) *Symbolikken i H.C. Andersens eventyr*. Psychopress. Oslo.

Duve, A. (1969) *H.C. Andersens hemmelighet*. Psychopress. Oslo.

Hansson, H. (2020) "Negotiating the Snow Queen: Versions of an Arctic Archetype". I: *The Arctic in Literature for Children and Young Adults*.

Hermansson, G. (2009a) "Læsningens og digtningens syndefald i H.C. Andersens Paradisets Have" I *Litteraturkritisk og romantikstudier*, nr. 51,

Hermansson, G. (2009b) *Lyksalighedens øer. Møder mellem poesi, religion og erotik i dansk og svensk romantik*, Makadam Förlag, Göteborg.

Hermansson, G. (2008) *Ett Möte. Svensk och dansk litterär romantik i ny dialog*. Centrum för Danmarksstudier vid Lunds universitet, Makadam Förlag, Göteborg.

Holmqvist, I. (2005) "Denne damp og denne susen..." I: *RIG – Kulturhistorisk Tidsskrift*, vol. 88, nr. 1.

Holmqvist, I. (2005) *H.C. Andersens Underbara Resor i Sverige*. Centrum för Danmarksstudier vid Lunds universitet, Makadam Förlag, Göteborg.

Keilhau, B.M. (1831) *Reise i Öst- og Vest-Finmarken samt til Beeren-Eiland og Spitsbergen, i Aarene 1827 og 1828*, Johan Krohn, Christiania.

Kofoed, N. (1982). "Genreproblemet i H.C. Andersens Billedbog uden Billeder" I: *Anderseniana*, Odense Bys Museer, Odense.

Otterberg, S. (2009) "När Tommelise for utomlands: Om svalans betydelser i H.C. Andersens eventyr". I: *Samlaren - Tidskrift för svensk litteraturvetenskaplig forskning*, Årgang 129, Swedish Science Press

Oxfeldt, E. (2006) *H.C. Andersen – eventyr, kunst og modernitet*. Fagbokforlaget, Bergen.

Oxfeldt, E. (2009) *H.C. Andersens eventyr på film*. Syddansk Universitetsforlag.

Palm, A. (2005) "Tommelise. Tummetott och Tändstickspojken: Androgyna äventyrligheter". I: I. Holmquist (Red.), *H.C Andersens underbara resor i Sverige* Makadam förlag.

Thomsen, T.B. & Bom, A.K. (2017) *H.C. Andersen i Italien*. H.C. Andersen Centret, Syddansk Universitet

- Söderberg, E. (2016) 2016 "Tummelisa, häxan och djurtanterna: Litterära karaktärer i en saga av H.C. Andersen". I: Att konstruera en kvinna : berättelser om normer flickor och tanter, red: Karin Lövgren
- Jørgensen, A. (1995) "H.C. Andersen i Europas spejl". I: *Anderseniana*, Odense Bys Museer, Odense
- Jørgensen, S.B. & Bom, A.K. (2019) *H.C. Andersen i Portugal*. H.C. Andersen Centret, Syddansk Universitet
- Jørgensen, S.B. (2021) *H.C. Andersen i USA*. H.C. Andersen Centret, Syddansk Universitet.
- Jensen, J.J. (1993) *H.C. Andersen og genrebilledet*. Babette, København.
- Storsveen, O.A. (2008) Mig selv. En biografi om Henrik Wergeland. Cappelen Damm.
- Svanholm, C. (1942) "Om kildene til H.C. Andersens religiøse tanker" og "H.C. Andersens Norgesreise i 1871" I: *Anderseniana*, Nr. 2, Odense Bys Museer, Odense
- Svanholm, C. (1953) *H.C. Andersens ungdoms-tro. (Med henblikk på dens teologiske bakgrund)*. Universitetet i Oslo.
- Åström, H. (1972) *H.C. Andersens genombrott i Sverige. Översättningarna och kritiken 1828-1852*. Eskilstuna.

Syddansk Universitet
Campusvej 55
DK-5230 Odense

Telefon: +45 6550 1000
sdu@sdu.dk
www.sdu.dk